

บทที่ 5

การคำนวณค่าเสียหาย เพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ที่มาของรายได้

1. แนวโน้มการปรับตัวรายได้และรายจ่ายของสังคมไทย

การศึกษาแนวโน้มการปรับตัวรายได้ของสังคมไทย จะทำให้เข้าใจถึงระบบรายได้ทางเศรษฐกิจของสังคมไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาว่า มีอัตราการเติบโตเป็นเช่นไร เพื่อที่ศาลจะสามารถพิจารณาได้ถึงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในอนาคตได้อย่างเป็นธรรมยิ่งขึ้นด้วยความเข้าใจของศาลเองเพราะเท่าที่ผ่านมา การคำนวณค่าเสียหายของศาลนั้นจะพิจารณาแต่เฉพาะข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มความสามารถในการทำรายได้ของบุคคลในแต่ละสาขาอาชีพนั้น จะมีอัตราการเติบโตทั้งในด้านรายได้และปริมาณคนเพียงใด เพื่อที่ศาลจะได้วางนโยบายในการบริหารกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1 จากการศึกษาข้อมูลระยะยาว (ปี 2523-2535) เปรียบเทียบการปรับตัวของรายได้ของคนไทย (โดยการพิจารณาจากอัตราการขยายตัวพร้อมไปกับโครงสร้างสัดส่วนของรายได้ของปัจจัยการผลิตต่างๆต่อรายได้ประชาชาติ) จากแหล่งที่มาของรายได้ต่างๆเทียบกับการเปลี่ยนแปลงหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจชี้ให้เห็นว่า

แหล่งที่มาสำคัญของรายได้ของคนไทย คือ รายได้จากประกอบการธุรกิจที่ไม่เป็นนิติบุคคลของครัวเรือนและรายได้จากผลตอบแทนของแรงงานโดยรายได้จากการประกอบธุรกิจที่ไม่เป็นนิติบุคคลของครัวเรือน จะมีการปรับเปลี่ยนค่อนข้างสูงและอย่าง

ใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจขณะที่การปรับตัวของผลตอบแทนจากแรงงาน จะขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเงินเดือนและค่าจ้าง มากกว่าขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจโดยตรง ซึ่งในระยะแผนฯ 5 รัฐบาล มีการปรับเงินเดือนเพียงในปี 2525 และ 2529 ผลตอบแทนของแรงงานจึงมีการปรับตัว โน้มต่ำลงตลอดช่วงแผนฯ 5 หลังจากนั้นจึงปรับตัวสูงขึ้นโดยตลอดในช่วงแผนฯ 6 ซึ่งรัฐบาล มีการปรับเงินเดือนหลายครั้งและอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของรายได้จากการประกอบธุรกิจที่ไม่เป็นนิติบุคคลของครัวเรือนรวมทั้งการประกอบอาชีพการเกษตร นอกจากจะมีการปรับตัว ลงตามภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลงในช่วงหลังแผนฯ 6 ส่วนหนึ่งยังเป็นการปรับตัวลดลง เนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคลซึ่งขยายตัว เพื่อขึ้นมาทดแทนการ ประกอบธุรกิจขนาดเล็กของครัวเรือน เช่น ห้างสรรพสินค้าและห้างขายส่งขนาดใหญ่ ฯลฯ ผลตอบแทนของครัวเรือนจากการประกอบธุรกิจที่ไม่เป็นนิติบุคคล จึงมีส่วนและบทบาทต่ำลง กว่าธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคลในระยะ 2-3 ปี ที่ผ่านมา

1.2 การกระจายรายได้ของคนไทยจากรายได้ประชาชาติ ในปี 2535 ขยายตัวร้อยละ 11.9 ซึ่งในปีนี้กลุ่มที่ได้รับส่วนแบ่งในรายได้มากขึ้น คือ กลุ่มที่รับผลตอบแทนจากแรงงาน และธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคล

1) กลุ่มที่ได้รับผลตอบแทนจากแรงงาน เป็นกลุ่มเดียวที่ได้รับการ กระจายรายได้มากขึ้นโดยเพิ่มเป็นร้อยละ 34.7 ของรายได้ประชาชาติในปี 2535 เนื่อง จากมีการปรับอัตราค่าจ้างและ เงินเดือนทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ ผลตอบแทนของกลุ่มนี้ ในปี 2535 เพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 18.4 ขณะที่ผลตอบแทนการประกอบธุรกิจของครัวเรือน ไม่เป็นนิติบุคคล มีสัดส่วนในรายได้ประชาชาติลดลงอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงภาวะการขยาย ตัวทางเศรษฐกิจในการประกอบกิจการของธุรกิจเอกชนทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น รวมไปถึง ความต้องการแรงงานเพิ่มเพื่อขยายธุรกิจให้เติบโต

2) ภาคธุรกิจเอกชน ธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคลทั้งที่อยู่ในตลาด และนอกตลาดหลักทรัพย์ โดยทั่วไปมีผลการประกอบการดีขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจการเงินการ

ธนาคาร ผลตอบแทนการประกอบการของธุรกิจนิติบุคคลในปี 2535 เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.5 ส่วนหนึ่งเนื่องจากการขยายบทบาทเข้าทดแทนการประกอบธุรกิจเล็กๆ ที่ไม่เป็นนิติบุคคลของครัวเรือน เช่น ห้างขายส่งขนาดใหญ่ และห้างสรรพสินค้า ซึ่งเป็นผลกระทบต่อธุรกิจครัวเรือนที่ไม่เป็นนิติบุคคลและอาชีพอิสระได้รับผลตอบแทนในปี 2535 เพิ่มขึ้นค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ 5.6 และมีส่วนในรายได้ประชาชาติลดลงเหลือเพียงร้อยละ 29.4 ตรงกันข้ามกับธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคลที่ขยายบทบาทเพิ่มขึ้น ในอีกด้านหนึ่งผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพการเกษตรได้ชะลอตัวลงด้วยในปีที่อัตราขยายตัวและสัดส่วนในรายได้ประชาชาติ ดังข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏตามตาราง ดังนี้

การปรับตัวของผลตอบแทน (%)	2533	2534	2535
รายได้ของครัวเรือน	12.3	11.2	8.7
ผลตอบแทนจากแรงงาน	5.9	5.1	6.0
รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร	0.0	0.7	0.2
ผลตอบแทนของธุรกิจที่ไม่เป็นนิติบุคคล	2.7	1.5	1.7
รายได้จากทรัพย์สิน	3.8	3.9	0.7
กำไรของธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคล	3.9	1.6	2.5
รายได้จากการประกอบการของรัฐบาล	0.8	0.8	0.7
หัก : ดอกเบี้ยหนี้สาธารณะและบริโภค	0.3	0.0	0.0
อัตราขยายตัวของรายได้ประชาชาติ	16.8	13.6	11.9

จำนวนประชากร ผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ผู้มีงานทำ อัตราการว่างงาน
ความต้องการแรงงาน การบรรจุงาน แรงงานและรายได้จากแรงงานของไทยในต่างประเทศ

รายการ	2531	2532	2533	2534	2535
จำนวนประชากร	54.6	55.3	56.3	56.9	57.8 ^e
ผู้อยู่ใกล้องค์กำลังแรงงาน	30.5	30.3	30.6	32.2	33.2 ^e
ผู้มีงานทำ	29.5	28.1	23.3	29.9	31.0 ^e
- ภาคการเกษตร	19.6	17.0	17.4	18.0	18.5 ^e
- นอกภาคการเกษตร	9.9	11.1	10.9	11.9	12.5 ^e
อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)	6.4	5.6	4.9	4.9	4.2 ^e
ความต้องการแรงงาน (คน)	112,477	82,762	155,551	251,978	141,932 ^e
ตำแหน่งงานว่าง (คน)	146,890	316,629	306,470	303,850	314,900 ^e
การบรรจุงาน (คน)	88,448	125,185	126,688	102,131	83,824 ^e
แรงงานไทยในต่างประเทศ (คน)	118,957	125,314	63,024	63,849	81,718 ^e
รายได้จากแรงงานไทยใน ต่างประเทศ (ล้านบาท)	23,412.0	24,239.9	24,797.9	26,018.0	28,603.0 ^e

ที่มา : กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

หมายเหตุ e = ตัวเลขประมาณการ, กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ¹

¹ "รายได้ประชาชาติของประเทศไทย ฉบับพ.ศ. 2535," เอกสาร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรื, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 3-6.

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เราสามารถประมาณการความเป็นไปได้ของรายได้ที่จะมีอัตราการเติบโตในแต่ละการประกอบการ ตลาดแรงงานและข้าราชการจะเป็นแหล่งรายได้ที่จะขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เกษตรกร ผู้ประกอบ อาชีพเกษตร แนวนิยมของรายได้ที่จะเข้ามาในแต่ละปีนั้นมีปริมาณที่ลดลงเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ทั้งนี้ที่อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ของประเทศ คือ ประมาณ 18.5 ล้านคน จากจำนวน 33.2 ล้านคนของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อคนของเกษตรกรค่อนข้างต่ำคือ การขาดการประกันราคาผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ และขาดการกระจายรายได้ที่ดีพอ ซึ่งต่างกับอาชีพใช้แรงงานที่มีกฎหมายหลายฉบับรับรองอัตราค่าจ้างขั้นต่ำไว้

1.3 แนวนิยมค่าใช้จ่ายที่ควรคำนึงนั้น มีข้อมูลจากรายได้ประชาชาติของประเทศไทยฉบับ พ.ศ. 2535 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การบริโภคและพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อบริโภคของคนไทยในช่วง ปี 2523-2535 ในเบื้องต้นการศึกษาข้อมูลการใช้จ่ายในระดับมหภาคของคนไทยจะทำให้ทราบถึงรายละเอียดโดยรวมของพฤติกรรมและประเภทของการบริโภคว่าจะมีจำนวนเท่าไรและจะเป็นการบริโภคอะไร รวมไปถึงแนวโน้มของปริมาณการบริโภคในอนาคตซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การบริโภค: คราวเรือนใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นกว่าปี 2534 จากการใช้จ่ายในสินค้าคงทนเป็นสำคัญ

การใช้จ่ายเพื่อบริโภคของภาคเอกชนในปี 2535 ในราคาคงที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 สูงกว่าร้อยละ 7.2 ในปีก่อนนี้ โดยครัวเรือนใช้จ่ายในสินค้าคงทนเพิ่มขึ้นมาก และเป็นปีแรกตลอดทศวรรษที่ผ่านมา ที่มูลค่าการใช้จ่ายในสินค้าคงทนที่เพิ่มขึ้น

เกี่ยวกับเท้ามูลค่าการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในอาหารสินค้าและบริการอื่นๆ การใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากรายได้ของครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น จากการดำเนินนโยบายโดยรัฐที่สำคัญคือการปรับโครงสร้างภาษีเงินได้ที่ทำให้ภาระภาษีลดลงและการปรับเพิ่มเงินเดือนและค่าจ้างทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบกับระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปเพิ่มขึ้นต่ำ

การใช้จ่ายในอาหารสินค้าและบริการทั่วไปเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.3 เนื่องจากระดับราคาในปีเพิ่มขึ้นต่ำ และครัวเรือนมีรายได้ส่วนหนึ่งสูงขึ้นจากการดำเนินนโยบายของรัฐดังกล่าว แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพการเกษตรและอาชีพอิสระต่างๆ มีรายได้เพิ่มขึ้นต่ำ การใช้จ่ายในส่วนนี้จึงขยายตัวเพิ่มขึ้นไม่มาก และเนื่องจากครัวเรือนมีอำนาจซื้อเพิ่มสูงขึ้นจากการลดภาระภาษีและปรับเพิ่มค่าจ้างเงินเดือน ประกอบกับการปรับโครงสร้างภาษี ในปี 2535 ซึ่งทำให้ราคารถยนต์ถูกลง ทำให้ค่าใช้จ่ายในสินค้าคงทนเพิ่มมากขึ้น ทั้งเฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ในบ้านและโดยเฉพาะรถยนต์และบริการเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ

- พฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของคนไทยในช่วงปี 2523-2535

จากการศึกษาข้อมูลระยะยาว (ปี 2523-2535) เปรียบเทียบการปรับตัวของการใช้จ่ายในสินค้าและบริการต่างๆ ในราคาปี 2531 เทียบกับภาวะการขยายตัวของเศรษฐกิจชี้ให้เห็นว่าคนไทยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคโดยมีการใช้จ่ายในสินค้าคงทนที่อำนวยความสะดวกสบาย ประเภทรถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ และเครื่องใช้ในบ้านต่างๆ สูงขึ้นตั้งแต่ในช่วงเริ่มแผนฯ 6 ซึ่งรายได้และภาวะเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง การใช้จ่ายในสินค้าคงทนนี้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งอัตราการขยายตัวและสัดส่วนในการใช้จ่ายรวมของครัวเรือนแม้ว่าภาวะเศรษฐกิจและรายได้จะมีการชะลอตัว ซึ่งการใช้จ่ายดังกล่าว เพิ่มขึ้นเกือบเท่ากับส่วนการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในอาหาร สินค้า และบริการอื่นๆ โดยมีผลผลักดันให้การใช้จ่ายรวมของครัวเรือนซึ่งขยายตัวในปี 2535 ร้อยละ 7.5 มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากส่วนนี้ร้อยละ 4.2 ใกล้เคียงกับการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 จากการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในอาหาร สินค้าและบริการทั่วไป แม้ว่าค่าใช้จ่ายในสินค้าคงทนจะเป็นเพียง 1 ใน 4 ของการใช้จ่ายรวมของครัวเรือนก็ตาม

ที่มาการขยายตัวการบริโภค	2533	2534	2535
การบริโภคอาหารและสินค้าบริการทั่วไป	7.1	3.9	4.3
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	2.6	1.2	1.6
สินค้าบริการทั่วไป	4.4	2.7	2.7
การบริโภคสินค้าคงทน และบริการฯ	4.4	1.3	4.2
เฟอร์นิเจอร์ และเครื่องใช้ในบ้าน	1.3	0.8	1.0
รถยนต์และบริการขนส่ง ฯลฯ	3.1	0.5	3.2
การใช้จ่ายในต่างประเทศสุทธิ	0.8	2.0	-1.0
อัตราการขยายตัวการบริโภคภาคเอกชน	12.3	7.2	7.5

ข้อมูลดังกล่าวสามารถที่จะประมาณการค่าใช้จ่ายในอนาคตได้ว่า ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนไทย มีแนวโน้มที่สูงขึ้นโดยค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าคงทนซึ่งเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เริ่มมีอิทธิพลกับความรู้สึกนึกคิดในการจับจ่ายใช้สอยของครอบครัวไทย จนเกือบเท่าอาหารการกิน และคาดว่าจะจะเป็นในลักษณะนี้ไปอีกนาน แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากภาวะการกระจายรายได้ของสังคมไทยไม่ดีพอจึงไม่อาจจะกล่าวว่าเป็นข้อมูลของครอบครัวไทยทุกครัวเรือน เนื่องจากสังคมในชนบทแม้จะมีความนิยมในการซื้อหาสินค้าคงทน แต่เนื่องจากระดับราคาของสินค้านี้ค่อนข้างสูงซึ่งสวนทางกับรายได้ของครัวเรือนที่ค่อนข้างต่ำทำให้การซื้อหาที่มีปริมาณที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับสังคมเมือง

ฉะนั้นแนวโน้มดังกล่าวหากเรานำมาพิจารณาเป็นส่วนประกอบกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจะทำให้เห็นได้ว่าการดำรงอยู่ของคนในปัจจุบัน นอกจากปัจจัยสี่ของเป็นพื้นฐานแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้สภาพการดำรงชีพมีคุณภาพและเป็นสุขมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ศาลควรจะคำนึงถึงในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

2. แหล่งรายได้

การกำหนดค่าสินไหมทดแทน ในกรณีตายหรือเกิดความเสียหายแก่ร่างกาย จากแนวคำพิพากษาฎีกาที่ผ่านมา ศาลจะพิจารณาถึงรายได้ของผู้ถูกระทำละเมิดก่อนเกิดการละเมิดว่ามีเพียงใด เพื่อจะนำรายได้ดังกล่าวมาเป็นพื้นฐานในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนในกรณีค่าขาดไร้อุปการะ ค่าสูญเสียรายได้ ตลอดจนนำมาเป็นแนวคิดในการกำหนดค่าเสียหายจากการสูญเสียอวัยวะ ว่าค่าเสียหายควรจะเป็นเท่าไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งการพิสูจน์รายได้นี้ โจทก์จะต้องเป็นผู้นำสืบถึงรายได้ของโจทก์เองว่าขณะก่อนถูกละเมิดนั้นได้รับเป็นจำนวนเงินเท่าใด แหล่งรายได้ของโจทก์ในเบื้องต้นอาจจำแนกได้เป็น

2.1 ภาคเกษตรกรรม

เนื่องจากผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมถือว่าเป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ของประเทศที่โดยรวมมีฐานะยากจน เนื่องจากการกระจายรายได้ที่ไม่มีประสิทธิภาพและขาดการประกันรายได้ขั้นต่ำของเกษตรกร เฉกเช่นการประกันรายได้ขั้นต่ำของผู้ใช้แรงงาน

รายได้ของเกษตรกรที่เราอาจนำมาคำนวณค่าสินไหมทดแทนนั้น จะต้องเป็นรายได้อันแท้จริงจากประกอบอาชีพมิใช่รวมไปถึงต้นทุนในการประกอบการ

รายได้อันแท้จริงหลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆอาจจะเรียกได้ว่ากำไรของงานอาชีพ (Business profit) เงินกำไรนี้สามารถคำนวณได้หลายวิธีซึ่งวิธีการคำนวณตัวเลขกำไรของงานอาชีพการเกษตร ต้องนำ

1. ค่าใช้จ่ายในการทำการเพาะปลูก อาทิ บัญ, ยาม่าแมลง, ค่าจ้างแรงงาน ฯลฯ

2. ค่าภาษีอากร (ในกรณีรายได้ถึงเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดให้เสียภาษี)

3. ค่าดอกเบี้ย

4. ค่าอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม

5. ค่าใช้จ่ายสำหรับครอบครัว

6. รายจ่ายอื่น ๆ เกี่ยวกับการครองชีพ

นำรายจ่ายต่างๆ มารวมกันและจากจำนวนนี้ ให้นำเศษเก็บส่วนสิบของค่าสัตว์ เกวียน และเครื่องมือก่อสร้างซึ่งได้ซื้อไว้ระหว่างปีหักออก แล้วเอาเศษที่ยังเหลืออยู่หักจากรายได้ที่เป็นเงินสด ผลที่ได้นี้เรียกว่าเป็นกำไรของอาชีพแท้จริงจากทุน ซึ่งได้ลงไปในการเพาะปลูก²

แต่ในทางปฏิบัติการกำหนดค่าสินไหมทดแทนด้วยการหารายได้เบื้องต้นคงจะต้องเป็นการนำเอาเพียงค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก ค่าเสื่อมของอุปกรณ์ ความสึกหรอของสัตว์ (อายุสัตว์ที่มากขึ้น) มารวมกันแล้วจึงนำมาหักจากรายได้ ซึ่งรายได้ที่ได้รับนั้นจะเป็นรายได้เบื้องต้นที่จะนำมาใช้จ่ายในครัวเรือน ชำระหนี้สินและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่นเดียวกับเงินเดือนของผู้มีอาชีพรับจ้าง

2.2 รับจ้าง รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

รายได้ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพในลักษณะนี้เป็นการง่ายแก่การนำสืบพิสูจน์ เพราะในเกณฑ์รายได้ขั้นต่ำก็พอที่จะกำหนดกฎเกณฑ์รายได้ตามกฎหมายแรงงาน หากสูงกว่านี้ขึ้นไปส่วนใหญ่จะเป็นรายได้ที่มีลักษณะ เป็นประจำมีหลักฐานการจ่ายเงินเดือนที่เด่นชัด อาทิเช่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานลูกจ้างห้างร้านบริษัทต่างๆ คนงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือรับจ้างทั่วไป การคำนวณหารายได้ของกลุ่มคนเหล่านี้อาจจะพิจารณาได้จากสิ่งเหล่านี้

² คาร์ล ซี. ชิมเมอร์แมน, การสำรวจเศรษฐกิจในชนบทแห่งสยาม, แปลและเรียบเรียงโดยนายชิม วีระไวทยะ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2525), หน้า 41.

- รายการแจ้งยอด เงินเดือน
- จดหมายรับรองเงินเดือน
- ภ.ง.ด. 51 หรือใบหักภาษี ณ ที่จ่ายของนายจ้าง
- ยอดเงินในบัญชีเงินฝาก (Statement) เนื่องจากในปัจจุบันการจ่ายเงินเดือนพนักงานหรือคนงาน ส่วนใหญ่จะนิยมจ่ายเงินเดือนพนักงานผ่านธนาคารเข้าบัญชีของพนักงานแต่ละคน ดังนั้นประวัติการใช้จ่ายเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารจะแสดงให้เห็นรายได้จากเงินเดือนว่าเป็นจำนวนเท่าไร

ในกรณีมีรายได้พิเศษอื่นๆอีกนอกเหนืองานประจำที่ทำอยู่ อาจพิจารณาได้จาก สำเนาบัญชีเงินฝาก เช่นกัน เพราะอุปนิสัยคนไทยในปัจจุบันไม่นิยมเก็บเงินสดไว้กับตัวด้วยเกรงกลัวภัยต่างๆ อันจะทำให้เกิดการสูญหาย นอกจากนี้ยังพิจารณาได้จากทรัพย์สินอื่นๆที่ผู้เสียหายได้จัดหาเข้ามา อาทิเช่น เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆในครัวเรือน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากระดับราคาซื้อขาย ฯลฯ

2.3 ผู้ประกอบการในธุรกิจอุตสาหกรรม การค้า และบริการ

1) ในลักษณะธุรกิจครัวเรือนที่ไม่เป็นนิติบุคคลและอาชีพอิสระ

การคำนวณหารายได้ในลักษณะส่วนตัว ในการประกอบธุรกิจต่างๆในประเภทที่มีต้นทุนขาย อาทิเช่น การลงทุนในสินค้าไม่ว่าจะเป็น การผลิตเอง หรือซื้อมาขายไป ฯลฯ เหล่านี้จะต้องนำรายได้ที่เข้ามาหักจากรายจ่ายที่เป็นต้นทุนนั้นเสียก่อน สำหรับธุรกิจที่ลงเป็นแรง อาทิเช่น นายหน้าตัวแทนประกันหรืออาชีพบริการต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่มีต้นทุนขาย แต่จะมีค่าใช้จ่ายที่เป็นการขายและการบริหาร (Sale & Administration) แทนเช่นเดียวกับธุรกิจประเภทที่ต้องมีต้นทุนขาย อาทิ การคำนวณหารายได้ในประกอบการธุรกิจในเบื้องต้น ได้แก่

ยอดขาย

หัก ต้นทุนขาย (ถ้ามี)

กำไรเบื้องต้น

หัก ค่าใช้จ่ายในการขายและ การบริหาร (ถ้ามี)

กำไรหลังหักค่าใช้จ่าย

หัก ค่าดอกเบี้ย (ถ้ามี)

กำไรหลังหักค่าดอกเบี้ย

หัก ค่าภาษีบุคคล (กำหนดเป็นการหัก ณ ที่จ่าย)

กำไรสุทธิ

กำไรสุทธิที่ได้ก็คือ รายได้อันแท้จริงเพื่อใช้จ่ายในส่วนตัวหรือใช้จ่ายเพื่อครอบครัว เปรียบเช่นกับรายได้ที่เป็นเงินเดือน ที่ลูกจ้าง พนักงานได้รับจากบริษัทห้างร้านต่าง ๆ

ในกรณีการทำบัญชีรายได้ของการประกอบการ เป็นรายเดือนจะง่ายแก่การกำหนดรายได้ เพราะสามารถคำนวณรายรับเป็นรายเดือนแต่หากเป็นรายปีแล้วสิ่งที่จะมีปัญหา คือ Stock สินค้า ณ ปลายงวดบัญชีซึ่งจะส่งผลให้เงินจำนวนหนึ่งที่ลงทุนจมไปกับสินค้าเงินสดจะหายไปจากการหมุนเวียนในกิจการ จนกว่าจะมีการขายสินค้านั้นออกไป แต่อย่างไรก็ตามในทางบัญชียังคงถือว่าสินค้าคงเหลือยังจัดเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน (Currents Assets) ที่แปลงเป็นเงินสดได้ง่ายอีกทั้งเป็นส่วนที่อยู่ในบัญชีงบดุล (Balance Sheet) ซึ่งแสดงถึงฐานะของกิจการ มิใช่แสดงถึงยอดขายหรือกำไรตามงบกำไรขาดทุน (Income Statement) แต่อย่างไร

สำหรับการประกอบกิจการส่วนตัวที่ไม่ละเอียดย่อยข้อนี้อาจจะใช้การประมาณการรายได้จากผู้ประกอบการอื่นเข้ามาเทียบเคียง อาทิเช่น ผู้เสียหายประกอบอาชีพค้าขายผลไม้ในตลาด เราสามารถนำสืบหรือประมาณการรายได้จากคู่ค้าข้างเคียงหรือรับจ้างขับรถรับจ้าง ในรายละเอียด ค่าเช่ารถต่อวัน หรือ ค่าน้ำมัน แก๊ส และ

ปริมาณรายได้จากการใช้บริการของผู้โดยสารในแต่ละวัน โดยเทียบเคียงได้กับผู้ประกอบอาชีพลักษณะเดียวกัน เนื่องจากความแตกต่างของรายได้จะไม่ต่างกันมากนัก

2) ในลักษณะภาคธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคล

การคำนวณหารายได้ ในลักษณะที่ธุรกิจประกอบการเป็นนิติบุคคลนั้น สามารถคำนวณได้จาก

งบกำไรขาดทุน ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีเพื่อนำส่งเจ้าหน้าที่สรรพากร ในการคำนวณรายได้เพื่อเสียภาษี ซึ่งในบางกรณีอาจมีการ เลี่ยงภาษีของเจ้าของกิจการที่แจ้งตัวเลขรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริง (ยกเว้นนิติบุคคลในตลาดหลักทรัพย์ซึ่งงบการเงินที่มีค่อนข้างจะแน่นอน เนื่องจากเป็นการนำเสนอต่อสาธารณะขั้นตอนการตรวจสอบจึงค่อนข้างละเอียด) จนถึงขนาดกิจการขาดทุน ซึ่งในกรณีมีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนหลักฐานดังกล่าวที่เป็นงบการเงินของบริษัทของบุคคลผู้เสียหายอาจเป็นเพียงเอกสารประกอบในการพิจารณาเท่านั้น

ซึ่งโจทก์ผู้นำสืบจะต้องแจ้งถึงประมาณการรายได้ของกิจการแสดงต่อศาลใหม่ โดยใช้รูปแบบทางบัญชีในลักษณะของกำไร-ขาดทุนและงบดุล เพื่อแสดงถึงฐานะของเจ้าของกิจการ ว่ากิจการมีฐานะเป็นเช่นไรและแนวโน้มความมั่นคงของกิจการจะเป็นอย่างไร

นอกจากนี้เจ้าของกิจการในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีลักษณะธุรกิจเป็นระบบครอบครัวโดยนำชื่อบุคคลในครอบครัวเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นให้ครบตามบทกำหนดของกฎหมาย ดังนั้นการจะพิจารณาอำนาจอันแท้จริงหรือผู้แสวงหารายได้อันแท้จริงเป็นใครคงต้องพิจารณาจากอำนาจในการบริหารกิจการว่า เป็นของใคร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัว

รายได้ส่วนที่ได้จากการประกอบการในลักษณะนี้จะได้จาก

- เงินเดือนในฐานะ เป็นพนักงานหรือผู้บริหารธุรกิจ อาทิ กรรมการผู้จัดการ
- เงินปันผลประจำปี ในกรณีที่กิจการมีกำไรซึ่งถ้าเป็นธุรกิจในระบบครอบครัวรายได้จริงจะเป็นของผู้มีอำนาจบริหารหรือเจ้าของกิจการ
- สิทธิในกำไรสะสมของบริษัทฯ ห้างร้าน นั้น ๆ

ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดขณะนั้นยังไม่มีรายได้แนวทางปฏิบัติที่ผ่านศาลมาใช้จะคำนึงแต่ผู้ตายเคยส่งเสียเท่าใด แต่จะพิจารณาออกไปอีกว่าผู้ถูกกระทำละเมิดนั้นมีฐานะเป็นอย่างไร เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ สำเร็จการศึกษาในระดับใด จากที่ไหน สาขาวิชาอะไร แม้ขณะนั้นจะยังไม่มีรายได้ก็ตามศาลอาจกำหนดรายได้ในเบื้องต้นได้จากการประมาณการเปรียบเทียบกับบุคคลซึ่งมี ลักษณะคุณสมบัติใกล้เคียงกัน

2.4 การคำนวณหารายได้โดยการพิจารณาปัจจัยอื่น

ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ผู้เสียหายจำเป็นต้องจ่ายประจำเป็นสิ่งที่อาจนำมาคำนวณหรือประมาณการรายได้ในเบื้องต้นที่ผู้เสียหายมีความสามารถหามาได้ อาทิเช่น

1) หนี้สินต่าง ๆ

หนี้กู้ยืมจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน

หนี้สินที่มี เหล่านี้เป็นหนี้ที่มีหลักฐานที่ค่อนข้างแน่นอนง่ายแก่การนำสืบพิสูจน์ เนื่องจากการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินส่วนใหญ่จะมีหลักเกณฑ์ในการให้กู้ยืม เช่นต้องมีการทำสัญญาระหว่างกัน อีกทั้งการกู้ยืมส่วนใหญ่จะต้องมีทรัพย์สินบางประเภทเข้ามาเป็นประกันหนี้สินนั้น ๆ

หนี้สินในการกู้ยืมดังกล่าวนี้ สามารถจะพิเคราะห์ถึงรายได้อันแท้จริงของผู้ถูกระทำละเมิดได้ เพราะหลักเกณฑ์ของเจ้าหน้าที่สถาบันการเงินในการอนุมัติสินเชื่อแก่ผู้ให้กู้นั้นๆ จะมีการควบคุมการพิจารณาหลักฐานที่แสดงถึงรายได้อย่างละเอียด จนเชื่อว่าผู้กู้มีการสามารถเพียงพอในการชำระหนี้จึงจะอนุมัติสินเชื่อ อาทิเช่น กู้ยืมเงินเพื่อซื้อบ้าน (Housing Loan) หากพิจารณาตามระเบียบของธนาคารการผ่อนชำระโดยทั่วไปจะไม่ให้เกินกว่า 45% ของรายได้ที่มี ดังตัวอย่าง กู้ยืมเงินธนาคารเพื่อซื้อบ้าน จำนวนเงิน 600,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12.25 ต่อปี ผ่อนชำระเป็นเวลา 240 เดือนๆ ละ 6,400 บาท รายได้ของผู้กู้ขั้นต่ำต้องอยู่ในราว 15,600-17,500 บาท ซึ่งโจทก์ต้องนำแสดงต่อศาลเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการคำนวณรายได้ ซึ่งรูปแบบการเป็นหนี้สินของครัวเรือนไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์และธนาคารออมสิน คิดเป็นร้อยละ 60 ของหนี้สินทั้งหมดโดยในเขต กทม. และปริมณฑลและภาคเหนือมีสัดส่วนการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์และธนาคารออมสินสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ คิดเป็นร้อยละ 72 และร้อยละ 65 ตามลำดับ

หนี้กู้ยืมจากการเงินนอกระบบ เช่น การกู้ยืมสินในลักษณะส่วนตัวการเล่นแชร์ การขายฝากทรัพย์ ฯลฯ หนี้เหล่านี้เป็นหนี้ที่แสดงให้เห็นถึงการขาดสภาพคล่องทางการเงิน ซึ่งรายได้ที่มีไม่เพียงพอแก่การประกอบการหรือการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องอาศัยเงินได้จากแหล่งเงินกู้ภายนอกเข้ามาจนเจือ การพิจารณาหนี้เหล่านี้จำเลยอาจนำสืบแสดงหลักฐาน เพื่อโต้แย้งฟ้องโจทก์ในเรื่องรายได้-รายรับจริงของผู้ถูกระทำละเมิดซึ่งหากพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ จะมีผลการพิจารณาออกเป็น 2 ประการคือ

- ในกรณีที่ข้อเท็จจริงนำสืบออกมาได้ว่าการผ่อนชำระหนี้ดังกล่าวที่ผู้ถูกระทำละเมิดมีอยู่นั้น สามารถชำระคืนได้โดยไม่มีภาระค้างชำระหรือผิดนัดแสดงถึงรายได้ขั้นต่ำที่ได้รับจะต้องไม่ต่ำกว่าการชำระหนี้ที่มีอยู่ เว้นแต่จะมีการกู้หนี้ยืมสินจากเจ้าหน้าที่รายใหม่ไปชำระหนี้เจ้าหนี้เดิมซึ่งยากแก่การสืบพิสูจน์

- ในกรณีข้อเท็จจริงนำสืบได้ว่าการชำระหนี้ไม่ตรงตามที่ตกลงมีการปลดผ่อนปรากฎหนี้ค้างชำระตลอดเวลา แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการหารายได้เข้ามาไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้หรืออาจเป็นได้ว่ารายจ่ายในครอบครัวที่มีอยู่นั้น มีปริมาณที่มากกว่ารายได้ที่เข้ามา

ผลจากการพิจารณาถึงหนี้สินที่มี นอกจากจะทำให้รู้ถึงรายได้ที่ควรได้ของผู้ถูกทาละเมิดในเบื้องต้นแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นมาตรฐานขั้นต่ำในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีผู้เสียหายเป็นกำลังหลักของครอบครัว หากขาดรายได้ในส่วนนี้ความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่มีกับธนาคารพาณิชย์ย่อมจะสูญเสียไปต้องถูกฟ้องร้องบังคับให้ชำระหนี้คืนด้วยการยึดทรัพย์ที่จำนองออกขายทอดตลาด ซึ่งความสูญเสียดังกล่าวทางบริษัทประกันชีวิตหลายแห่งนำปัญหาที่ผู้ผ่อนชำระหนี้ตายก่อนชำระหนี้หมด มาจัดเป็นประเภทหนึ่งของการประกันชีวิต เรียกว่าประกันชีวิตคุ้มครองเครดิต โดยหากผู้เอาประกันเสียชีวิตทางบริษัทจะเข้าชำระหนี้ที่ตกลงทำประกันทั้งหมดให้ และเช่นเดียวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของศาลจึงควรพิจารณาถึงรายละเอียดดังกล่าวนี้ด้วย อย่างน้อยก็ควรเพียงพอต่อการชำระหนี้ที่มีอยู่

2) เงินออมของครัวเรือน

เงินออมจะเป็นเงินสะสมที่เหลือจากรายได้หักค่าใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งรายได้ส่วนที่เหลือจะเก็บสะสมไว้เพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ อาทิ เก็บไว้ยามชราเพื่อการศึกษา ซื้อทรัพย์สินอื่น ฯลฯ ซึ่งรายได้ที่เป็นเงินออมนั้นจะสามารถพิจารณาถึงรายได้และค่าใช้จ่ายจริงของผู้ถูกทาละเมิดนั้นได้ ซึ่งโดยปกติเงินออมของครัวเรือนทั้งประเทศเฉลี่ยประมาณ 3,043 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 27 ของรายได้

เงินออมเฉลี่ยในเขตเทศบาลสูงกว่านอกเขตเทศบาล ยกเว้น
ในเขตกทม. และปริมาณอย่างไรก็ตาม ครั้วเรือนใน กทม. และปริมาณมีการออมเฉลี่ย
ต่ำสุดเพียง 1,486 บาท/เดือน

รูปแบบการออมทรัพย์ในครั้วเรือนไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของ
เงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์และธนาคารออมสินคิดเป็นร้อยละ 71 ของการออมทั้งหมดโดยเป็น
ในรูปเงินฝากคงเหลือที่ธนาคารพาณิชย์และธนาคารออมสินโดยเฉลี่ย 47,084 บาท โดย
ครั้วเรือนในเขตกทม. และปริมาณ ภาคกลางและภาคเหนือ มีเงินออมรูปแบบนี้สูงกว่าค่า
เฉลี่ยทั้งประเทศ คือ 89,959 บาท, 62,303 บาท และ 53,323 บาท ตามลำดับขณะที่
ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ คือ 26,253 บาท และ
15,754 บาท ตามลำดับ นอกจากนั้นร่องลงมาของรูปแบบการออมทรัพย์ก็คือการทำประกัน
ชีวิต มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 19 ส่วนการออมผ่านตลาดเงินนอกระบบโดยการปล่อยกู้มีสัดส่วน
เพียงร้อยละ 4 รูปแบบการออมดังกล่าวมิได้มีความแตกต่างกันนักระหว่างภูมิภาคและเขต
การปกครอง แต่มีข้อสังเกตว่าครั้วเรือนใน กทม. และปริมาณ มีการออมในรูปของการ
ทำประกันชีวิตสูงสุดถึงร้อยละ 37 ขณะที่ครั้วเรือนในภาคใต้มีการออมผ่านตลาดเงินนอกระบบ
โดยการปล่อยกู้สูงสุดถึงร้อยละ 21 ครั้วเรือนนอกเขตเทศบาลเกือบทุกภูมิภาค
(ยกเว้นภาคกลาง) จะนิยมออมในรูปการปล่อยเงินกู้มีสัดส่วนสูงกว่าครั้วเรือนวัตถุประสงค์
ของการออมทรัพย์ ครั้วเรือนทั่วประเทศประมาณร้อยละ 70 ระบุว่า มีวัตถุประสงค์ในการ
ออมเพื่อใช้ในเวลาเจ็บป่วย หรือยามชราเพื่อการศึกษา เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการประกอบ
อาชีพ ลำดับความสำคัญของการออมดังกล่าวสอดคล้องกันเกือบทุกภาค อนึ่งมีข้อสังเกตว่า
การออมเพื่อมุ่งหวังผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยรับมีสัดส่วนค่อนข้างต่ำ คือไม่ถึงร้อยละ 10
ในเกือบทุกภูมิภาค (ยกเว้นภาคกลางมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 11) ทั้งนี้ ที่การฝากเงินกับ
ธนาคารเป็นรูปแบบการออมทรัพย์ที่สำคัญที่สุด แสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจของการออมทรัพย์

ประเภทนี้คือความสะกดและปลอดภัยมากกว่าผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ย³

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากข้อมูลการออมแล้ว วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อใช้ในยามชราเจ็บป่วยแสดงให้เห็นถึงแนวทางการออมที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัวค่อนข้างมาก ปัจจัยจากแนวความคิดนี้อาจจะมีผลต่อการใช้จ่ายเงินของศาล ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ในกรณีที่เกิดการกระทำละเมิดและมีความเสียหายผลจะกระทบไปถึงรายได้ของครอบครัวที่มีการดูแล และทะนุถนอมคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว ซึ่งศาลน่าจะประคับประคองคุณภาพชีวิตในส่วนนี้ด้วย ดังจะกล่าวอ้างในข้อความต่อไป

3) จากปัจจัยอื่นๆ เช่น การสะสมทรัพย์สินสมบัติแทนที่จะเก็บออมเป็นเงินสด อาทิ ซื้อเครื่องประดับ ซื้อบ้านที่ดินเก็บไว้ ฯลฯ หรือพิจารณาได้จากการเสียภาษีเงินได้ให้กับรัฐก็สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงรายได้อันแท้จริงได้

³ "รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย," เล่มที่ 11 ปีที่ 34 (กรุงเทพฯ: ห.จ.ก.โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2537), หน้า 12, 14.

การกำหนดค่าสินไหมทดแทน

1. การกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีถูกละเมิดถึงตาย

ในกรณีนี้จะกล่าวถึงเฉพาะค่าเสียหายที่ยังเป็นปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ซึ่งก็คือ ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าขาดแรงงานในครัวเรือน ค่าเสียหายอื่น เนื่องจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายอื่นๆ นอกจากนี้แนวบรรทัดฐานของศาลมีความเหมาะสมและมีเหตุผลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอยู่แล้ว

1.1 การกำหนดค่าขาดไร้อุปการะและค่าขาดแรงงานในครัวเรือน

ตามคำพิพากษาของศาลไทย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ค่าขาดแรงงานในครัวเรือนหรือในครอบครัวถือว่าเป็นการขาดไร้อุปการะอย่างหนึ่ง⁴ เนื่องจากผู้ซึ่งทำงานบ้านเคยอุปการะช่วยเหลือบุคคลในครอบครัวด้วยการดูแลครัวเรือนให้ทุกคนมีความสุขฉะนั้นในที่นี้จะกล่าวถึงค่าขาดไร้อุปการะและค่าขาดแรงงานในครัวเรือนไปพร้อมกัน

1) รายได้ที่จะนำมาคำนวณ

รายได้ที่จะนำมาคำนวณนั้นจะต้องเป็นรายได้อันแท้จริงดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้น หากเป็นการช่วยเหลือกันหารายได้ก็ให้เฉลี่ยออกตามความสามารถหรือความสำคัญในการทำงาน เมื่อได้ตัวเลขนำมาเป็นตัวตั้งจากนั้นนำค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าใช้จ่ายอื่นๆของผู้ถูกละเมิดมาหักออก จำนวนเงินที่เหลือก็คือที่จะช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในครอบครัวและเป็นเงินออม แต่ทั้งนี้คงจะต้องพิจารณาจำนวนที่จะใช้จ่ายหรือช่วยเหลือครอบครัว

⁴ พจน์ บุชบาคม, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2530), หน้า 576.

ครัวเป็นหลักในการคำนวณค่าเสียหาย

เนื่องจากรายได้ที่นำมาคำนวณนี้ ศาลไทยนิยมนำรายได้ผู้ถูกกระทำละเมิดได้รับและจำนวนเงินที่ช่วยเหลือครอบครัวในปัจจุบันเป็นฐานในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนมากกว่าการประมาณการรายได้ที่ผู้ถูกกระทำละเมิดจะได้รับจากการทำงานในอนาคตเพราะมีความไม่แน่นอนยากแก่การคำนวณความเสียหาย ซึ่งการกำหนดค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวอาจจะทำให้กระบวนการชดเชยความเสียหายทำได้ไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตามรายได้จากการทำงานนั้นหากเป็นงานที่มั่นคง และผู้ว่าจ้างมีระบบในการพิจารณาเงินเดือนที่อัตราเงินเดือนที่ได้รับจะปรับเพิ่มขึ้นตามอายุงานและประสบการณ์ ยิ่งเป็นข้าราชการ อัตราการเพิ่มของรายได้ในอนาคตมีมาตรฐานและขึ้นเงินเดือนที่แน่นอนตามอายุงาน ซึ่งศาลก็สามารถที่จะนำมาคำนวณหารายได้ในอนาคตได้ค่อนข้างง่าย เมื่อมีรายได้จากการทำงานเพิ่มขึ้นย่อมจะมีอำนาจในการจับจ่ายใช้สอยให้ครอบครัวมีความสุขสะดวกสบายยิ่งขึ้นดังนั้นในรายได้ในอนาคตเป็นที่ศาลควรจะนำมาพิจารณา แม้ไม่อาจกำหนดเป็นตัวเลขที่แน่นอนได้แต่ศาลก็สามารถประมาณการจำนวนที่ใกล้เคียงได้

ในกรณีผู้ตายเป็นผู้ไม่มีรายได้ อาทิเช่น แม่บ้าน ผู้เกษียณอายุ นักศึกษาภาคปกติที่ใช้เวลาเรียนเต็มวัน ฯลฯ ตลอดจนผู้เยาว์ที่ไม่มีรายได้ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีอยู่จำนวนมากและเป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ของผู้ที่ไม่มีรายได้ เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเหล่านี้ประสบภัยซึ่งศาลไม่อาจกำหนดค่าเสียหายที่ชัดเจนได้

ด้วยปัญหาในการคำนวณค่าเสียหายจากการที่พวกเขาไม่อยู่ในสถานะที่จะมีรายได้เป็นตัวเงินมาคำนวณ โดยไม่อาจนำค่าจ้างแรงงานในปัจจุบันมาใช้ได้ เพราะงานบ้านมิได้มีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน อีกทั้งปัญหาประการหนึ่งคือ ถ้าก่อนหน้านี้เขาไม่เคยทำงานมาก่อนศาลจะไม่มีสิ่งที่จะนำมาคำนวณหาความสามารถในการหารายได้ได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นผู้เยาว์ที่ยังมีอายุน้อยการกำหนดรายได้ยังเป็นไปโดยลำบากด้วยปัจจุบันยังมีรายได้ อีกทั้งศาลยังไม่มีบรรทัดฐานที่จะคำนวณได้อย่างแน่นอนว่ารายได้ในอนาคตควรจะเป็นเท่าไร ตลอดจนถึงกรณีเป็นนักศึกษาศาลก็

ยากที่จะใช้ดุลพินิจกำหนดลงไปว่ารายได้ในอนาคตนั้นควรเป็นเท่าไร เพราะความไม่แน่นอนในอนาคตหรือความสามารถในวิชาความรู้ที่เรียนมานั้นจะเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในอนาคตหรือไม่ ทั้งค่าจ้างที่เขาได้รับควรจะเป็นเท่าไร กอปรกับไม่มีข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าได้เคยอุปการะให้มาเท่าไรจะให้ อีกนานเท่าไรย่อมยากแก่การคำนวณ

ซึ่งปัญหาในการกำหนดรายได้ของแม่บ้านหรือผู้ทำงานบ้านนั้น ได้มีการนำเสนอวิธีการคำนวณค่าเสียหายของการสูญเสีย เพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยนำแนวคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์มาใช้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวความคิด คือ

การใช้หลักการต้นทุนรายได้แทนที่ (The Replacement Cost Approach) ศาลในประเทศแคนาดาและสหรัฐอเมริกาได้ใช้วิธีการ 2 วิธี เพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทน ดังนี้

- The itemised services approach เป็นการนำอัตราค่าจ้างแรงงานในตลาดมาเปรียบเทียบ โดยนำอัตราค่าจ้างแรงงานในตลาดมาคำนวณกับจำนวนเวลาหรือนำมูลค่ารวมของผลผลิตในครัวเรือนซึ่งคิดจากผลรวมของเวลาที่สิ้นที่ใช้ลงไปในการประกอบกิจกรรม คำนวณกับอัตราค่าจ้างของท้องตลาดในกิจกรรมนั้นๆ เช่น ปริมาณงานที่แม่บ้านใช้เวลาในการเตรียมอาหาร โดยคำนวณตามอัตราค่าจ้างบุคคลภายนอกในการทำอาหารหรือการทำความสะอาดของแม่บ้านให้นำอัตราค่าจ้างในการทำความสะอาดมาคำนวณ อย่างไรก็ตามราคาค่าจ้างแรงงานที่นำมาเปรียบเทียบนี้ยังมีความไม่แน่นอน เพราะการทำงานจริงในครัวเรือนอาจจะมีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในการทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้ให้อัตราค่าจ้างนั้นอาจจะสูงกว่าหรือต่ำกว่าท้องตลาดก็เป็นได้

- Substitute-homemakes approach วิธีการนี้ใกล้เคียงกับความ เป็นจริงมากขึ้น โดยใช้การเปรียบเทียบการทำงานโดยบุคคลคนเดียวกับกลุ่มบุคคลอื่น เช่น การทำงานบ้านที่จ้างคนทำงานบ้านคนเดียวกับการสุ่มกับการจ้างงานที่แตกต่างแต่ละประเภทของงาน ซึ่งงานนั้นจะทำโดยพ่อครัว คนเลี้ยงเด็ก นักบัญชี คนขับรถ การบริการทำความสะอาด

นอกจากนี้ยังคำนึงถึงโอกาสที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับชีวิตของบุคคลนั้นอาทิ การแต่งงานใหม่ การหย่าร้าง ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

มีคำพิพากษาของศาลไทยที่แนวความคิดคล้ายคลึงกัน เพียงแต่เหตุของการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวคือ การแต่งงานใหม่ได้ประจักษ์เป็นข้อเท็จจริงในชั้นศาลเสียก่อนดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2361/2515 ศาลจึงลดค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่น้อยลง

การใช้หลักการต้นทุนค่าเสียโอกาส (The Opportunity Cost Approach)

- วิธีการนี้เป็นการคิดค่าเสียหายโดยคำนวณจากผลผลิตในครัวเรือนหรือคุณค่าของผลผลิตซึ่งถือเป็นรายได้ที่สูญเสียไปตลอดช่วงเวลาที่เกิดการผลิต มากกว่าการวัดรายได้ในรูปตัวเงิน จากการเปรียบเทียบกับการใช้จ่ายในการจ้างแรงงานภายนอกครัวเรือนเป็นผู้ทำแทนขึ้นซึ่งวิธีการนี้ไม่เป็นที่นิยมมาใช้นัก เพราะมีปัญหาเกิดขึ้นเช่นการคำนวณหามูลค่าอันแท้จริงของผลผลิตในครัวเรือนทำได้ยากและผู้เสียหายอาจเสียชีวิตก่อน หรือกรณีความรู้ความสามารถของผู้เสียหายเป็นที่ต้องการของตลาดหรือไม่เป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้

สำหรับกรณีผู้เกษียณอายุที่ไม่มีรายได้ตลอดจนนักศึกษาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น คงจะต้องใช้วิธีการเปรียบเทียบเช่นเดียวกันกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในเรื่องงานบ้านซึ่งศาลไทยมักจะอาศัยมาตรา 438 คือกำหนดค่าสินไหมให้ตามควรแก่พฤติการณ์ว่าคุณค่าของเขาควรจะมีประมาณการความเสียหายได้สักเท่าไร⁵

⁵ Euston Quah and William Neilson, Law and Economic Development : Case and Materials from Southeast Asia, (Singapore: Longman Singapore Publisher (Pte) Ltd, 1993), pp. 35,41-43.

2) ระยะเวลาในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะ

สิ่งที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้วว่าผู้ทำละเมิดต้องใช้ค่าขาดไร้อุปการะในระหว่างเวลาซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า ชีวิตของเขาจะยืนยาวอยู่ในฐานะที่จะคาดหวังได้ว่าจะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางคนได้ต่อไปในวันข้างหน้านานเท่าใด หรือผู้ตายจะมีชีวิตอยู่ให้การอุปการะได้ถึงเวลานั้น การกำหนดระยะเวลาที่นำมาคำนวณค่าขาดอุปการะต้องพิจารณาจาก

- อายุที่เหลือที่สามารถจะหารายได้ เช่น ตายขณะมีอายุได้ 30 ปี คงเหลือระยะเวลาทำงานจนกว่าจะปลดเกษียณอีกรวม 30 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่คาดหวังว่าจะมีชีวิตอยู่ถึง

- ระยะเวลาการขาดอุปการะของผู้เสียหาย

บุตร-ตาม ป.พ.พ.มาตรา 1564 บัญญัติว่า "บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้"

ตามคำพิพากษาส่วนใหญ่ของศาล จะยึดถือสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายลักษณะครอบครัวนั้นถึงระยะเวลาการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าขาดอุปการะนั้นจะกำหนดให้ไม่เกินอายุของบุตรเมื่อบรรลุนิติภาวะเท่านั้นเช่นผู้ตายมีอายุ 38 ปี หากไม่ถูกรถจำเลยชนถึงแก่ความตาย ตามความหวังที่มีเหตุผลผู้ตายน่าจะมีชีวิตอยู่อุปการะบุตรและภริยาต่อไปได้อีก 11 ปี จนถึง ค.ณ.นุชนารถบรรลุนิติภาวะ ศาลที่พิพากษาให้ใช้ค่าขาดไร้อุปการะในอนาคตเป็นระยะเวลา 11 ปีหรือจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะแต่ในความเป็นจริง แนวโน้มมาตรฐานการศึกษาของคนไทยในปัจจุบันตลอดจนอนาคต ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรีซึ่งกว่าจะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร อายุผู้ศึกษาที่จะอยู่ในราว 21-22 ปี กฎหมายมาตรา 1564 เป็นเพียงการกำหนดสิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐานว่าการกระทำละเมิดนั้นเป็นการล่วงสิทธิที่มีกฎหมายคุ้มครอง แต่ความเสียหายจะมีเพียงใดนั้นก็ควรพิจารณาตามกฎหมายโดยเคร่งครัด อาจไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้เต็มตามความเสียหาย

สิทธิหน้าที่ของบิดามารดาหรือภริยาสามีนั้น กฎหมายได้กำหนด สิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐานของบุคคลดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 1461 วรรคสอง "สามี ภริยา ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตาม ความสามารถและฐานะของตน"

มาตรา 1563 "บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา"

ระยะเวลาในการอุปการะเลี้ยงดูตามความสัมพันธ์ ของบุคคล ดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดไว้ว่าเป็นระยะเท่าใด ซึ่งแสดงว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะต้อง ผูกพันกันตลอดไปเพียงแต่หน้าที่ในการอุปการะระหว่างกันของสามีภริยานั้นจะมีเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดคือตามความสามารถและฐานะ เป็นสำคัญ ฉะนั้นสามารถจะพิจารณาระยะเวลาที่จะนำมาคำนวณหาค่าสินไหมทดแทนได้ โดยนำระยะเวลาที่จะสามารถทำมาหาได้ที่ เหลือ หากคาดตามความหวังที่ผู้ตายจะมีชีวิตอยู่ถึง เช่น ผู้ตายอายุปัจจุบัน 30 ปี โดยที่ ทำงานกำหนดอายุการเกษียณของพนักงานไว้ 60 ปี ดังนั้นระยะเวลาของความสามารถใน การทำมาหาได้ที่เหลืออยู่คือ 30 ปี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นควรจะต้องทำสุขภาพร่างกายของผู้ตาย ก่อนถูกทำละเมิดมาเป็นปัจจัยผันแปรในการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวด้วย

สำหรับบิดามารดาบุตรมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 ซึ่งบัญญัติว่า " บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา"

หน้าที่ในการอุปการะดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดตาม จารีตประเพณีของสังคมไทยที่ผู้เป็นบุตรจะต้องทดแทนบุญคุณในการเลี้ยงดูของบุพการี ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ของบุตรได้โดยมิได้มีเงื่อนไขอื่นใด ดังนั้นระยะเวลาในการกำหนด ค่าอุปการะเลี้ยงดู ควรจะคำนึงถึงข้อเท็จจริงทั้ง 2 ประการ ดังนี้

- ระยะเวลาคงเหลือในการดำรงชีพของบิดามารดา คือ การมีชีวิตอยู่ต่อไปของบิดามารดาจนกว่าจะสิ้นอายุขัยว่าจะเหลืออีกกี่ปี เช่นปัจจุบันบิดา-มารดา อายุ 60 ปี คาดว่าจะมีอายุต่อไปไม่เกิน 70 ปี ฉะนั้นระยะเวลาในการอุปการะบิดา-มารดาของบุตรที่เหลืออยู่ ก็คือ 10 ปี ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวจะนำมาคำนวณในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

แต่เนื่องจากการมีชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตจนสิ้นอายุขัยไม่อาจกำหนดลงไปได้อย่างแน่แท้ว่าคงเหลือกี่ปี ทำได้เพียงประมาณการว่าจะมีชีวิตอยู่ถึงเมื่อไรเท่านั้น ฉะนั้นมาตรฐานขั้นต่ำที่ศาลควรจะคำนึงถึง คือ สถิติอายุขัยโดยเฉลี่ยของคนไทยว่าส่วนใหญ่แล้วคนไทยจะมีอายุขัยยาวนานเพียงไรนั้น จากข้อมูลของคณะกรรมการประมาณประชากร คณะกรรมการนโยบาย และแผนประชากร ปรากฏตามตารางดังนี้⁶

อายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของคนไทย

ปี	เพศ	
	ชาย	หญิง
2528 - 2533	64.3	69.3
2533 - 2538	65.8	70.5
2538 - 2543	67.3	71.8

⁶ "บัญชีแสดงจำนวนราษฎรและจำนวนบ้านในวันที่ 31 ธันวาคม 2535 ที่วราชอาณาจักร โดยสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร," (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2536)

ดังนั้นในเบื้องต้นอายุขัยโดยเฉลี่ยในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะของคนไทยในปี 2538 คือ อายุโดยเฉลี่ยของชาย คือ 65.8 ปี และหญิง คือ 70.5 ปี ฉะนั้นถ้าบิดามารดาขาดไร้อุปการะเมื่ออายุ 40 ปี ระยะเวลาในการคำนวณค่าขาดไร้อุปการะคือ บิดา 25.8 ปี และมารดา 30.5 ปี เว้นแต่ข้อเท็จจริงจะปรากฏเป็นอย่างอื่น

นอกจากนี้ยังมีตารางที่แสดงอายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาถึงสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตของประชากรในบริเวณใกล้เคียงกับประเทศไทยว่าเป็นเช่นไรรวมทั้งอาจมีกรณีทำละเมิดบุคคลต่างสัญชาติ

ประเทศ	รวม	เพศ	
		ชาย	หญิง
บรูไน	70	69	72
กัมพูชา	50	48	51
อินโดนีเซีย	59	58	61
ลาว	50	49	52
มาเลเซีย	71	69	73
สหภาพพม่า	58	56	60
ฟิลิปปินส์	64	63	66
สิงคโปร์	74	72	77
ไทย	68	66	71
เวียดนาม	64	62	66
รวม	62	60	64

ระยะเวลาในการทำมาหาได้ของบุตรหากคาดตามความหวังที่จะมีชีวิตอยู่ถึง ซึ่งเป็นระยะเวลาของความสามารถในการหารายได้ ในลักษณะเดียวกับสามีภริยาระยะ เวลาลักษณะนี้เป็นข้อเท็จจริง และไม่เป็นการแย้งกับตัวบทกฎหมายเพราะหากจะให้การ อุปการะเลี้ยงดูได้ต้องคาดหมายไว้เบื้องต้นได้ว่า มีความสามารถในการทำมาหาได้มี ฉะนั้นจะเป็นการที่ผู้กระทำละเมิดต้องรับภาระที่หนักเกินไปอาทิ ผู้ตายแม้จะมีอายุเพียง 30 ปี แต่มีโรคประจำตัวที่ร้ายแรงซึ่งแพทย์ได้ลงความเห็นว่าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกไม่เกิน 1 ปี ฉะนั้นระยะเวลาที่เขาจะอุปการะเลี้ยงดูบิดา-มารดาได้ก็คือไม่เกิน 1 ปี ที่จะนำมา คำนวณในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ระยะเวลานำมาคำนวณนั้นเป็นระยะเวลาที่เกิดจากการคาดด้วยความหวัง ทั้งสิ้น โดยอาศัยข้อเท็จจริงประกอบการตัดสินใจของศาลในการกำหนดระยะเวลาในการ อุปการะ หากพิจารณาการแล้วคำพิพากษาศาลฎีกาส่วนใหญ่จะนิยมกำหนดระยะเวลาดังกล่าวสูง สุดไม่เกิน 10 ปี อาทิเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 22/2502, 928/2507, 215/2513, 1772/2512, 1576/06, 1648/2508 เป็นต้น ซึ่งส่วนหนึ่งของการใช้ดุลพินิจในการ กำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นเพราะโจทก์ขอมาในฟ้องสำหรับการขาดไร้อุปการะของบุตร มักจะกำหนดระยะเวลาที่บุตรบรรลุนิติภาวะเป็นเกณฑ์

1.2 การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอื่น

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอื่น ในกรณีถูกทำละเมิดถึงตาย นั้น การชดเชยค่าสินไหมทดแทนจะกระทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ที่บัญญัติไว้ว่า " ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้นค่าสินไหมทดแทนได้แก่ ค่าปลงศพรวมทั้ง ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นๆ อีกด้วย....."

(In the case of causing death, compensation shall include funeral and other necessary expense)

แนวความคิดในการร่างกฎหมายมาตราดังกล่าว เราได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา 45 และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 844 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิสมาตรา 45

กรณีบุคคลถูกทำให้ถึงตาย , ค่าเสียหายรวมตลอดทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายในการปลงศพ

กรณีที่มีได้ตายในทันทีค่าสินไหมทดแทนโดยเฉพาะอย่างยิ่งรวมตลอดทั้งค่ารักษาพยาบาลและค่าเสียหายอื่นเนื่องจากไม่สามารถประกอบกรงาน

ส กรณีที่ความตายเป็นเหตุทำให้สูญเสียผู้อุปการะ ค่าเสียหายอื่นเนื่องจากเหตุนั้นจะต้องถูกบังคับให้ชดใช้ด้วย⁷

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 844

ในกรณีที่ทำให้เขาถึงตายบุคคล ผู้ซึ่งจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนจะต้องใช้ค่าปลงศพให้แก่บุคคลผู้ซึ่งมีหน้าที่จะต้องจ่ายค่าปลงศพนั้น

⁷ The Swiss Federal Code of Obligations

Section 45 : Where a man has been killed , the damages include the expenses, particularly the funeral expenses.

Where death did not immediately follow, the compensation in particularly includes the expenses of medical treatment and damages resulting from the inability for work.

Where death cause the loss to dependants of their support , the damages resulting therefrom must also be paid.

ถ้าในขณะที่เกิดการประทุษร้ายขึ้น ผู้ตายมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก โดยมีหน้าที่หรืออาจมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุคคลภายนอกนั้น และโดยผลแห่งการตาย ทำให้บุคคลภายนอกขาดไร้สิทธิที่จะเรียกร้องการอุปการะบุคคลผู้จำต้องใช้ค่าใช้สินไหมทดแทนจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลภายนอกนั้น โดยการจ่ายเงินเป็นรายปี ซึ่งผู้ตายจะต้องให้การอุปการะในระหว่างระยะเวลาซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าชีวิตของเขาจะยืนยาวอยู่ให้นำมาตรา 843 วรรค 2 มาใช้บังคับโดยอนุโลมหน้าที่ที่จะใช้ค่าสินไหมทดแทนย่อมเกิดขึ้นได้ แม้ในขณะที่มีความเสียหายเกิดขึ้น บุคคลภายนอกยังอยู่ในครรภ์มารดา⁸

⁸ German Civil Code

Section 844 :In case of causing death the person bound to make compensation shall make good the funeral expenses to the persin on whom th eoblighation of bearing such expenses lies.

If the deceased at the time of injuty stood in a relation to a third party by virtue of which he was or might be bound by law to furnish maintenance to such third party an if in consequence - of the death such third party is deprived of the right to claim maintenane, the person bound to make compensation shall compensate the third party by the payment of a money annuity , in so far as the deceased would have been bound to furnish maintenance during the presumable duration of his life;the provisions of 843 , pars. 2 to 4, apply matatis mutardis.The obligation to make compensation arises even if at the time of the injury the third party was only enventre sa mere.

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ามาตรา 443 ของไทยยึดประมวลกฎหมาย สวิสลักษณะนี้เป็นหลัก แต่เนื่องจากต้นร่างมาตราฉบับภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า compensation shall include..(ค่าสินไหมทดแทนให้รวมถึง...)ได้รับการแปลเป็น ไทยโดยใช้ถ้อยคำว่า...ค่าสินไหมทดแทนได้แก่...ซึ่งตามหลักของการตีความกฎหมาย เราต้องถือฉบับภาษาไทยเป็นสำคัญผลที่ตามมา คือการทำให้บุคคลอื่นตายนั้นต้องจ่ายค่าเสียหายน้อยกว่าทำให้ผู้อื่นบาดเจ็บเสียอีก เพราะในกรณีที่ตายเรียกได้แต่เฉพาะค่าปลงศพและ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นเท่านั้น ค่าทำขวัญก็เรียกไม่ได้ ค่าเสียหายอื่นก็เรียกไม่ได้นอกจากเรื่องขาดการอุปการะทำให้ความหมายของมาตรา 443 แคบลง และแนวคำพิพากษาฎีกาก็เดินตามหลักการตีความตามตัวอักษรดังกล่าวมาตลอดทำให้ความเสียหายบางประการที่เกิดขึ้นจริงจากการกระทำละเมิดไม่ได้รับการชดเชย

ความจริงแล้วยังมีมาตรา 438 วรรค 2 ที่บัญญัติว่า "อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาค่าทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย" ที่พอจะนำมาบังคับใช้กับความเสียหายอื่นใดได้ด้วยถ้อยคำในวรรคท้ายที่ขยายความหมายของ ค่าสินไหมทดแทนให้รวมถึงค่าเสียหายอื่นด้วย

แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาคำพิพากษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า แนวคำพิพากษาของศาลและความเห็นของนักกฎหมายในปัจจุบัน มีความเห็นและเข้าใจกันว่าบทบัญญัติดังกล่าวถือว่าเป็นบททั่วไป และกำหนดลัทธิของโจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องได้ หากโจทก์ยังขอมาในฟ้องศาลก็จะไม่พิพากษาให้ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 683/2462 และ 292/2502 ทั้งที่ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้วมาตรา 438 วรรคสอง เป็นกฎหมายยึดหยุ่นในลักษณะบททั่วไปสามารถนำมาใช้ได้กับทุกความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อความ เป็นธรรมเพียงแต่ทั้งหมดนี้อยู่ในดุลพินิจของศาล เท่านั้นว่าจะมีการบริหารกฎหมายให้ได้ประโยชน์สูงสุดสำหรับรองรับ และแก้ปัญหาที่นับวันแต่จะมีความสัมพันธ์ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นหรือไม่

1) ความเสียหายอื่นกรณีค่าแห่งความมีชีวิต

จากการกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลจะกำหนดให้ก็คือ ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ค่าขาดไร้อุปการะ ฯลฯ แต่ในความเป็นจริงแล้วมีความเสียหายเกิดขึ้นในหลายประการที่ยังไม่ได้รับการชดเชยความเสียหาย อาทิ เช่นการสูญเสียค่าแห่งความมีชีวิตของผู้ตายนั่นคือการที่ผู้ตายต้องสูญเสียโอกาสในการดำรงชีวิตบุตรหรือบุคคลในครอบครัวต้องขาดความอบอุ่นสังคมต้องสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าไป สามีหรือภริยาต้องขาดหายไปซึ่งความรักหรือเอื้ออาทร ซึ่งความสูญเสียเหล่านี้บางครั้งมีความรุนแรงยิ่งกว่าการเสียชีวิตหรือสิ่งอื่นใด

ซึ่งหากพิจารณาจะพบว่าความตายที่ถูกปลงปลิดชีวิตนั้น ถ้ามองในแง่ของมนุษยธรรม ศีลธรรม ก็เป็นสิ่งที่โหดร้ายเป็นบาป ถ้ามองในแง่เศรษฐศาสตร์เป็นการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถ้าไม่ถึงวัยอันควรกล่าวคือถ้าผู้ตายยังอยู่ในวัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ ต่อสังคมเพราะยังหนุ่มสาวก็ถือว่าเป็นการสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่ง ดังนั้น "ค่าแห่งความมีชีวิต" จึงควรที่จะมีการทดแทนหรือชดเชยกันได้ แต่เราจะถือว่าค่าไหนเพียงใดจะ เป็นการทดแทน "ค่าแห่งความมีชีวิต" ได้นั้นเป็นเรื่องที่ยากจะกำหนดซึ่งค่าแห่งการมีชีวิตนั้นกฎหมายไทยเหมือนกฎหมายเยอรมันในแง่ที่มีได้บัญญัติรับรองไว้อาจเป็นเพราะเหตุที่เป็นเรื่องที่ยากแก่การกำหนดต่างกับความเสียหายที่เป็นรูปธรรมอื่นๆในระบบกฎหมายจารีตประเพณี มีแนวที่ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำละเมิดเขาถึงตาย ชนิดที่เรียกว่าค่าสินไหมที่มีอาจคำนวณเป็นเงินได้ประเภทหนึ่งเรียกว่า "Loss of expectation of life" อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความเห็นแตกต่างกันหลายฝ่ายในแง่ของความไม่แน่นอน ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนว่าควรกำหนดเป็นจำนวนเท่าใด บางฝ่ายเห็นว่าการสูญเสียความหวังในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องจิตวิสัย (Subjective) ไม่อาจกำหนดค่าเสียหายได้ แม้จะกำหนดได้ก็เป็นเรื่องของผู้ตายไม่ได้รับประโยชน์อันใดแต่เป็นเรื่องของทายาทได้ประโยชน์จากความตายของผู้อื่น จึงไม่ควรกำหนดให้มากเกินไป อีกฝ่ายหนึ่งกลับเห็นว่าความสูญเสียความหวังในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องภาวะวิสัย (objective) สามารถกำหนดได้ เพราะเป็นเรื่องเดียวกันกับการสูญเสียทรัพย์สิน หรืออวัยวะต่างๆของร่างกาย ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนก็ควรที่จะกำหนดได้ดังเช่นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีเสียอวัยวะ

เรื่องนี้คำพิพากษาของศาลอังกฤษและศาลในประเทศอื่นที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณียังไม่ตรงกันนัก^๑

สำหรับนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสได้ถกเถียงในเรื่องนี้ที่เรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้หรือค่าเสียหายทางศีลธรรมมาหลายครั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะตัวบทกฎหมายฝรั่งเศสในเรื่องละเมิด มีได้กล่าวไว้โดยชัดแจ้งถึงเรื่องความเสียหายทางศีลธรรม ทำให้ความเห็นของนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 2 พวก คือ

- ฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้เรียกร้องเอาค่าเสียหายทางศีลธรรมได้ พวกนี้ให้เหตุผลว่า

- ที่ว่าให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้นให้หมายความว่า ให้แก้ความเสียหายกล่าวคือต้องทำให้ความเสียหายนั้นหายไป (reparer le prejudice) ในเรื่องความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สินนั้น ค่าสินไหมทดแทนย่อมแก้ความเสียหายได้จริงๆ เพราะสิทธิในกองทรัพย์สินหมุนมาเป็นตัวเงินได้ (pecuniaires) เนื่องจากสามารถโอนหรือขายสิทธินั้นได้ เงินนั้นย่อมแก้ความเสียหายได้ ส่วนความเสียหายต่อสิทธินอกกองทรัพย์สินนั้นไม่สามารถหมุนเป็นเงินได้ ค่าสินไหมทดแทนเป็นตัวเงินจะแก้ความเสียหายชนิดนี้ได้ได้อย่างไร เช่น การที่บิดาได้รับความโศกเศร้าเสียใจเนื่องจากบุตรได้ตายลงเนื่องจากการทำละเมิดเงินย่อมไม่สามารถทำให้บิดาหายโศกเศร้าเสียใจได้ การที่จะบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนจึงไม่มีประโยชน์อันใดซ้ำๆ เป็นการขัดกับศีลธรรมที่เอาชื่อเสียงความรัก ฯลฯ มาเทียบกับจำนวนเงินโดยนับเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นอีกด้วย

^๑ สุขุม ศุภนิติย์ , คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 2 , (กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์, 2537), หน้า 236-238.

- เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ เราไม่สามารถจะกำหนดจำนวนค่าเสียหายให้สมกับขนาดของความเสียหายได้ สิทธิออกกองทรัพย์สินย่อมโอนและขายไม่ได้จึงไม่อาจรู้ได้ว่าสิทธินั้นมีราคาเท่าใด เพื่อจะได้เทียบออกมาเป็นจำนวนเงินค่าเสียหาย ค่าเสียหายนั้นต้องเหมาะสมกับขนาดความเสียหายแต่ความเสียหายทางศีลธรรมนั้นเรากำหนดขนาดไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ศาลจึงมักจะโน้มเอียงไปในทางที่ดูจากลักษณะความผิดนั้นว่า ร้ายแรงเพียงใด ถ้าเป็นความผิดเล็กน้อยจะใช้ค่าเสียหายน้อย ถ้าเป็นความผิดที่ร้ายแรงมากก็จะบังคับใช้ค่าเสียหายเป็นจำนวนมากตามไปด้วยยอมทำให้หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิด ที่ว่าให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนมิใช่การลงโทษอย่างความรับผิดชอบทางอาญาเสื่อมเสียไป เมื่อไม่สามารถจะให้ผู้ผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนศาลกลับจะลงโทษเสียอีก นักนิติศาสตร์ส่วนหนึ่งจึงคัดค้านไม่ยอมให้ถือว่า ความเสียหายต่อสิทธิออกกองทรัพย์สินเข้าหลักเกณฑ์รับผิดชอบทางละเมิด

- ฝ่ายที่เห็นว่าควรรีให้เรียกเอาค่าเสียหายทางศีลธรรมได้

- ข้อที่ว่าค่าสินไหมทดแทนไม่สามารถจะแก้ความเสียหายต่อสิทธิออกกองทรัพย์สินได้นั้น ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าบางอย่างก็สามารถแก้ความเสียหายได้จริงๆ เช่น ได้รับความเจ็บปวดเนื่องจากบาดแผลที่ถูกละเมิด ถ้าได้เงินค่าเสียหายมาซ่อมจะมีโอกาสให้หมอรักษา ซ้อมาบำบัดความเจ็บปวดให้ทุเลาหรือหายไปได้อันหนึ่งผลแห่งความรับผิดชอบทางละเมิดนั้น หากใช้ถูกบังคับให้ชำระเงินอย่างเดียวไม่ ผู้ละเมิดอาจถูกบังคับโดยวิธีอื่นๆ อันสามารถแก้ความเสียหายนั้นได้ เช่น ถูกบังคับให้แก้ข่าวลงในหนังสือพิมพ์ เป็นต้นจริงอยู่ มีหลายต่อหลายกรณี ที่ค่าสินไหมทดแทนไม่สามารถแก้ความเสียหายต่อสิทธิออกกองทรัพย์สินได้ แต่เมื่อมาพิจารณาให้ดีก็เห็นได้ว่าถ้าเข้าใจคำว่าใช้ค่าเสียหายคือ ทำให้ความเสียหายนั้นหายไปเท่ากับบังคับให้กลับคืนมาอย่างเดิม (remettre les choses en état) แล้ว แม้ในเรื่องความเสียหายได้เกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขให้ความเสียหายหมดไปนั้นเป็นของเหนือความสามารถของมนุษย์ รูปภาพที่เขียนได้ถูกทำลายไป จะทำให้มีรูปภาพชิ้นใหม่อย่างเดียวกันทั้งหมดเหมือนกับรูปเดิมนั้นเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ ค่าเสียหายจึงคงได้รับแต่สิ่งตอบ

แทน ไม่ใช่ว่าจะมีสภาพดีเท่ากับของเดิมจริง ๆ คำว่าใช้ค่าเสียหายจึงกินความกว้างมาก
 หมายมีความหมายแคบดั่งที่เข้าใจไม่ ฉะนั้น คำว่าใช้ค่าเสียหายจึงมิได้หมายถึงลบล้างความ
 เสียหายนั่นออก หากหมายแต่เพียงให้สิ่งตอบแทนที่สมกับความเสียหาย (Compenser) คือ
 ให้ผู้เสียหายได้รับความพอใจในสิ่งอื่นแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็น
 การทดแทนความเสียหายนั่นเอง

เมื่อเป็นดังนี้ เราจึงอาจทดแทนความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์
 สิ้นได้โดยเราให้ความพอใจในสิ่งอื่นแก่เขาแทนความเสียหายนั้น ดังจะเห็นได้จากกรณี
 เขามีความเศร้าโศกเสียใจถึงบุตรที่ตายไป เมื่อเขาได้รับค่าเสียหายก็จะทำความพอใจแก่
 เขาในเรื่องอื่น เช่น นำเงินนั้นไปลงทุนประกอบการค้า หรือการงานที่ตนถนัด ย่อมทำให้
 เกิดความเพลิดเพลินคลายความเศร้าโศกไปได้

- ข้อที่ว่า ศาลไม่สามารถกำหนดจำนวนความเสียหายได้แน่นอนผล
 สุดท้ายก็จะคำนวณตามขนาดความร้ายแรงแห่งความผิดนั้น เป็นเรื่องที่เราได้กล่าวแล้วว่า
 แม้ความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิ้น ศาลก็ยังคำนวณค่าสินไหมทดแทนให้มากมายเมื่อความ
 ผิดนั้นเข้าลักษณะร้ายแรง เป็นข้อตำหนิศาลมากกว่าตัวบทกฎหมาย

นอกจากนี้การคำนวณค่าเสียหายเพื่อให้ความพอใจแก่เขาแทนความ
 เสียหายนั้นไม่เหลือวิสัยเป็นสิ่งที่สามารถคำนวณได้ จริงอยู่เป็นงานที่ยากสำหรับศาล แม้แต่
 ในเรื่องความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิ้น ศาลก็ได้พบปัญหาเรื่องการคำนวณค่าเสีย
 หายเช่นเดียวกัน การคำนวณค่าเสียหายนั้นไม่ใช่จะตีตามราคาจริงของทรัพย์สินที่ถูกทำลาย
 ก็หาไม่ ศาลจะคำนวณตามความรู้สึกของเจ้าของทรัพย์ด้วยว่าเขาถือเป็นราคาเท่าใดแน่ซึ่ง
 เป็นของยากเช่นกัน¹⁰

¹⁰ นवलพรรณ ง้าวสุวรรณ, "ค่าเสียหายทางศีลธรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหา
 บัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 30-34.

- การที่ถือว่า ความเสียหายนอกกองทรัพย์สินไม่มีความรับผิดชอบทางละเมิดจะขัดกับความยุติธรรมอย่างยิ่ง ควรแล้วหรือที่จะอนุญาตให้ละเมิดทำความเสียหายต่อสิทธิที่สูงจนไม่สามารถตีราคาเป็นเงินได้ ส่วนความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สินแม้จะเล็กน้อยเพียงใดกลับมีการบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน

ควรสังเกตว่า นักนิติศาสตร์ที่คัดค้านไม่ให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สินนั้นมีแนวความคิดที่เข้าใจยากกล่าว คือ เริ่มต้นต้องการให้มีผลแห่งความรับผิดชอบจริงจัง คือ ลบล้างความเสียหายได้จริงให้ผู้เสียหายมีสภาพกลับคืนอย่างเดิมทุกประการ เป็นสิ่งที่น่าชม แต่แล้วเมื่อเห็นว่าไม่สามารถลบล้างความเสียหายได้ ก็เลยกลับไม่ยอมให้มีผลอย่างใด ผู้ผิดไม่ต้องถูกบังคับให้ชดเชยความเสียหายเท่ากับอนุญาตให้ทำความเสียหายได้ อันว่าหลักกฎหมายนั้นเมื่อรับรองสิทธิใดแล้วก็ต้องบังคับไม่ให้ผู้ใดล่วงล้ำทำความเสียหายต่อสิทธินั้น แต่เมื่อมีความเสียหายและไม่สามารถบังคับให้กลับคืนได้แล้วก็จำเป็นต้องหาวิธีแก้อื่นๆ คือบังคับให้ให้สิ่งตอบแทนชดเชยความเสียหายนั้นแม้วิธีนั้นจะไม่ดีเลิศแต่ยังเรียกว่าดีที่สุดเท่าที่มนุษย์สามารถทำได้¹¹

สำหรับความเห็นของศาลฝรั่งเศสปรากฏว่าศาลอนุญาตให้ผู้ละเมิดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางศีลธรรมได้ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่คำพิพากษาของศาลสูง (Court de cassation) ลงวันที่ 15 มิถุนายน 1833 เป็นต้นมาคงมีแต่ความเห็นของศาลปกครอง (Conseil d'Etat) เท่านั้น ซึ่งยังไม่เห็นควรถูกอนุญาตให้เอกชนผู้เสียหายในทางศีลธรรมฟ้องร้องรัฐทางละเมิดได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกรณีที่ได้เถียงกันถึงการยอมรับในค่าแห่งความมีชีวิตของนักนิติศาสตร์ว่าจะมีได้หรือไม่นั้น เราอาจนำความมุ่งหมายหรือแนวคิดของการประกันชีวิตมา

¹¹ จีค เศรษฐบุตร, กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2484), หน้า 78.

เปรียบเทียบได้ว่าการประกันชีวิตนั้นมีแนวความคิดเช่นไรจึงสามารถยอมรับให้มีการประกันชีวิตได้และสามารถกำหนดค่าสินไหมเป็นจำนวนเงินได้ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวเป็นความคิดในทางเศรษฐศาสตร์

การประกันชีวิตมีแนวคิดที่ว่า พื้นฐานทางเศรษฐกิจของการประกันชีวิต มีสิ่งที่จะต้องทำกันอย่างเลื่อนลอย หากแต่กระทำไปอย่างมีเหตุผลโดยคำนึงถึงค่าชีวิตและความต้องการทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้น และสิ่งที่เป็นพื้นฐานรองรับการประกันชีวิตของบุคคลก็คือค่าทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นที่มีต่อครอบครัวและตนเอง ดังนั้น คำว่า "การประกันชีวิต" จึงได้ให้ความหมายอย่างง่าย ๆ ว่า "เงินที่จะส่งมอบให้ในอนาคต" หรือหมายถึงการทดแทนการสูญเสียรายได้ ส่วนทางเศรษฐศาสตร์ได้มีการให้ความหมายว่า "การศึกษาเกี่ยวกับโรคทรัพย์ที่เป็นความต้องการของมนุษย์"

การยอมรับให้มีการทำประกันชีวิตกันได้นั้น เนื่องมาจากมีการยอมรับในคุณค่าทางเศรษฐกิจของมนุษย์ ซึ่งคุณค่าทางเศรษฐกิจของมนุษย์ ก็คือ ความมีประโยชน์ของมนุษย์ในแง่ที่เป็นผู้ผลิตก่อให้เกิดสินค้าการบริการ หรือหารายได้ ค่าทางเศรษฐกิจพอจะพิจารณาได้ ดังนี้ คือ

- คนเรามีค่าทางเศรษฐกิจต่อหน่วยงานที่ทำอยู่ ความสามารถประกอบกิจการเป็นผลดีต่อหน่วยงานที่เขาทำอยู่ เขามีค่าทางเศรษฐกิจต่อหน่วยงานของเขา ส่วนค่าทางเศรษฐกิจนั้นจะมากขึ้นอยู่กับบทบาทและความสำคัญของเขาในหน่วยงานนั้น

- คนเรามีค่าทางเศรษฐกิจต่อตนเอง ในแง่ที่ว่าเขาเป็นเจ้าของแรงงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองและเป็นเจ้าของทุนที่เขาสะสมไว้จากการหาเลี้ยงชีพ การดำรงชีพของเขา หรือการมีสุขภาพดี ซึ่งมีผลดีต่อความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิตของตนเอง

- คนเรามีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่อครอบครัว ในแง่ที่ว่าครอบครัวเป็นเจ้าของร่วมกันในสิ่งที่เขาหามาได้ ภรรยาและบุตร เป็นผู้อาศัยการหาเลี้ยงชีพของเขาในการสนองความต้องการทางเศรษฐกิจต่างๆของตน

- มนุษย์มีค่าทางเศรษฐกิจต่อองค์การอื่นๆที่เขาทำประโยชน์ให้ เช่น บริจาคเงินช่วยเหลือองค์กรหรือสถาบันต่างๆที่เขามีจิตศรัทธาส่งเสริม ก็เท่ากับว่าองค์กรหรือสถาบันต่างๆมีส่วนได้รับประโยชน์จากเขา และมีส่วนในการเป็นเจ้าของในพลังสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเขา

- มนุษย์มีค่าทางเศรษฐกิจต่อสังคมโดยรวม หมายความว่า สินค้าหรือบริการที่ผลิตออกมานั้นเป็นประโยชน์เพื่อสนองความต้องการของสังคม นอกจากนี้มนุษย์ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมในแง่ของการเป็นผู้เสียภาษีให้แก่รัฐอีกด้วย

บรรดาสິงเหล่านี้คือค่าทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะเห็นได้ว่ามนุษย์มีค่าทางเศรษฐกิจไม่แต่เฉพาะตนเอง หากแต่มีค่าต่อบุคคลอื่นตลอดจนองค์การและสถาบันต่างๆอีกด้วย ค่าทางเศรษฐกิจดังกล่าวจะเรียกว่า มูลค่าทางเศรษฐกิจ ก็ได้

วิธีคิดมูลค่าทางเศรษฐกิจของมนุษย์

ในบรรดาค่าทางเศรษฐกิจต่างๆของมนุษย์ที่ได้กล่าวมาแล้ว สิ่งที่มีการประกันชีวิตสนใจก็คือ ค่าทางเศรษฐกิจที่มีต่อครอบครัว ต่อตนเองและต่อสถาบันที่จ้างให้เขาทำงาน ตามทฤษฎีของ เอส. เอส. ฮีบเนอร์ (S.S. Huebner) ซึ่งเป็นต้นตำรับของทฤษฎีเกี่ยวกับมูลค่าทางเศรษฐกิจของมนุษย์มีความเห็นว่า มนุษย์เรานั้นย่อมเผชิญกับความตายอยู่ 3 ชนิดคือ

- การเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควร (Premature Death) หมายถึงการเสียชีวิตในวัยที่ยังไม่แก่ชรา ในวัยที่คนเรากำลังก่อร่างสร้างตัว และเป็นกำลังในการหาเลี้ยงครอบครัว โดยมากมักเป็นการเสียชีวิตระหว่างอายุ 25-60 ปี การเสียชีวิตในลักษณะเช่นนี้จะส่งผลกระทบในทางเศรษฐกิจโดยตรงต่อครอบครัวและหน่วยงานที่บุคคลนั้นทำงานอยู่ทำให้ครอบครัวและหน่วยงานดังกล่าวสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทางออกของปัญหานี้สำหรับ

ครอบครัวก็คือ การมีประกันชีวิตที่คุ้มครองค่าชีวิตของหัวหน้าครอบครัวเอาไว้ จะทำให้ค่าชีวิตดังกล่าวได้รับการชดเชย สำหรับหน่วยงานที่บุคคลนั้นทำงานอยู่ ถ้าไม่มีผลกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจ ก็ต้องมีการประกันชีวิตของบุคคลที่เป็นหัวใจของงาน

- การตายโดยที่ตนยังมีชีวิตอยู่ หมายถึงการประสบอุบัติเหตุอย่างสิ้นเชิงและถาวร ซึ่งทำให้คนเราไม่สามารถทำงานได้ ไม่สามารถสร้างผลผลิตหรือบริการใดๆได้ ทำให้ขาดรายได้หรือทำให้คุณค่าทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นสูญไป มีค่าเท่ากับเป็นการตายจริงๆ เพราะบุคคลนั้นไม่สามารถมีค่าทางเศรษฐกิจใดๆอีกแล้ว แต่ขณะเดียวกันบุคคลนั้นก็ยังมีชีวิตอยู่ในฐานะ เป็นผู้บริโภคนคนหนึ่งของครอบครัวหรือของสังคม เหตุนี้เราจึงเรียกว่า " การตายโดยที่ตนยังมีชีวิตอยู่" การตายชนิดนี้ส่งผลร้ายแรงกว่าการตายชนิดแรกมันส่งผลกระทบต่อทั้งครอบครัว

- การตายทางเศรษฐกิจ (Economic Death) หมายถึง การที่มนุษย์เราก้าวเข้าสู่วัยชราไม่สามารถอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจต่อตนเอง ครอบครัว และหน่วยงานของตนได้ ในสภาพเช่นนี้คุณค่าทางเศรษฐกิจต่างๆของคนเราได้เหือดหาย หรืออันตรธานไป มีค่าเท่ากับเป็นการตายทั้งๆที่ตนยังไม่ตาย หรือยังมีสภาวะเป็นผู้บริโภคอยู่เราจึงเรียกว่าเป็นการตายทางเศรษฐกิจ การตายในลักษณะเช่นนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและหน่วยงานของตน เพราะลูกๆก็มักเติบโต สามารถรับผิดชอบต่อตนเองได้แล้ว การตายชนิดนี้ส่งผลกระทบก็แต่ตนเองและภรรยาเท่านั้น¹²

ดังนั้นในเมื่อการประกันชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางเศรษฐกิจของบุคคลที่มีต่อครอบครัวโดยมุ่งหวังจะให้มีการทดแทนการสูญเสียรายได้เนื่องจากการตายซึ่งไม่แตกต่างกันอะไรกับค่าแห่งความมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ดังนั้นค่าแห่งความมีชีวิตจึงควรที่จะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้เช่นกัน

¹² สุธรรม พงศ์สำราญ, พິงใจ พิงพานิช และวิรัช ฌ สงขลา , หลักการประกันชีวิต (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 1-3.

หากศาลยอมรับใช้ดุลพินิจในการขยายขอบเขตของการกำหนดความเสียหายออกไปโดยมีมาตรา 438 วรรคสองเป็นกฎหมายรองรับเข้าใจว่าถ้าความเสียหายนั้นสามารถที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้ค่อนข้างชัดเจน มีหลักการกำหนดทางคณิตศาสตร์ศาลคงจะยอมรับได้ แต่เท่าที่ผ่านมาเนื่องจากค่าเสียหายส่วนใหญ่มักเป็นกรณีที่ไม่อาจจะคำนวณเป็นเงินได้อีกทั้งเป็นการยากที่จะกำหนดได้ เจก เช่น ค่าแห่งความมีชีวิตแม้ศาลจะยอมรับว่าเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นและมีอยู่จริง แต่หากมีการชดเชยให้ปัญหาที่จะตามมาก็คือ ควรจะชดเชยอย่างไร และให้กับใคร เป็นจำนวนเงินเท่าไรถึงจะบรรเทาความเสียหายลงได้ ซึ่งเป็นการยากที่จะคำนวณและศาลได้ใช้เหตุผลนี้ในการปฏิเสธการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 683/2462 ว่า "การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีเช่นนี้ที่จะพยายามกำหนดให้คุ้มกับการเสียหายที่โจทก์ได้ คือได้เสียชีวิตสามีและบิดาซึ่งเป็นที่รักเป็นผู้อุปถัมภ์ไปนั้นเป็นอันไม่สำเร็จ เพราะชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่กะราคามีได้" ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วการกำหนดค่าแห่งความมีชีวิตกับการสูญเสียอวัยวะก็ไม่มีความแตกต่างกัน เป็นค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้เช่นกัน เพียงแต่ความเสียหายหนึ่งศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ใด ในขณะที่ความเสียหายศาลปฏิเสธที่จะกำหนดให้ อาจจะเป็นด้วยสาเหตุที่ว่า การทำให้ความเสียหายแห่งชีวิตซึ่งเป็นค่าเสียหายทางศีลธรรมอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเหมือนกับเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นทั่วไปนั้นเป็นความคิดที่ผิด เป็นการมอมเมาทางด้านวัตถุให้แก่ความรับผิดชอบ ซึ่งอาจจะทำให้กลายเป็นการค้าได้ (Commercialisation) และสิ่งนี้เองทำให้ศาลปฏิเสธที่จะชดเชยค่าเสียหายในรูปของตัวเงิน แต่เข้าใจว่าศาลก็ยังตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแน่นอนสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความลังเลใจและความไม่แน่นอนซึ่งอาจพบได้ในการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายซึ่งกระทบกระเทือนต่อชีวิตหรือร่างกายผู้เสียหาย

ค่าแห่งความมีชีวิตนั้นคงจะมีประเด็นที่น่าสนใจที่ว่า ชีวิตจะมีค่าแต่เฉพาะเจ้าของชีวิตเท่านั้นหรือไม่ ถ้าใช้สิทธิดังกล่าวจะเป็นเพียงการเฉพาะตัวไม่อาจโอนหรือตกทอดแก่ทายาทได้ ทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งไม่ใช่เจ้าของชีวิตไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายแต่อย่างใด ดังเช่น มาตรา 445 ความเสียหายแก่อวัยวะ ฯลฯ ไม่อาจโอนหรือตกทอดแก่ทายาทได้ถือว่าเป็นการเฉพาะตัว แต่ถ้ามิใช่ ชีวิตของผู้ตายนั้นมีค่าและเกิด

สิทธิในค่าแห่งความมีชีวิตที่จะเรียกร้องต่อผู้กระทำละเมิดให้ชดเชยค่าเสียหาย สิทธิดังกล่าวย่อมตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าในกรณีที่กฎหมายจะกำหนดสิทธิใดเป็นการเฉพาะตัวไม่อาจโอนได้นั้น กฎหมายมักจะบัญญัติไว้ชัดแจ้ง ดังเช่นมาตรา 445 ฉะนั้นเมื่อค่าแห่งความมีชีวิตมิได้ต้องด้วยการห้ามโอน สิทธิดังกล่าวย่อมตกทอดแก่ทายาทในฐานะเป็นกองมรดกทายาทจึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาต่อผู้ทำละเมิดได้

นอกจากนี้สำหรับทายาทชั้นบุตรผู้ขาดบิดามารดาเพราะถูกทำละเมิด ความอบอุ่นและสถานภาพในครอบครัวนั้น กฎหมายไทยจะบัญญัติให้เรียกได้เฉพาะส่วนค่าอุปการะเลี้ยงดูที่คำนวณเป็นเงินได้ตามมาตรา 443 วรรคท้ายเท่านั้นหรือ ซึ่งในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าสิทธิในความคาดหวังที่จะมีครอบครัวที่พร้อมสมบูรณ์ทั้งบิดา มารดา ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิทธิของมีสถาบันครอบครัวที่จะมีสมาชิกอยู่พร้อมเพรียงกัน ฉะนั้นค่าแห่งชีวิตของผู้ตายนั้นมิใช่มีคุณค่าแต่เฉพาะเพียงตนเองเท่านั้น แต่ยังคงมีค่าสำหรับบุคคลในครอบครัวด้วย ดังนั้นหากมีผู้ใดมาทำละเมิดให้บุคคลนั้นตายทายาทย่อมสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากค่าแห่งความมีชีวิตดังกล่าวได้ทั้งในด้านสิทธิอันเป็นมรดกและความผูกพันกับสิทธิดังกล่าว เป็นอีกความเสียหายหนึ่งต่างหากจากค่าขาดไร้อุปการะ

หากศาลยอมรับในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนค่าแห่งความมีชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นอีกความเสียหายหนึ่งจะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการลงโทษจำเลยหนักเกินไปเพราะนอกจากจะต้องชดเชยค่าเสียหาย ตามมาตรา 438, 443, 445 แล้วยังอาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาในลักษณะความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294 อีก ซึ่งหากพิจารณาแนวความคิดของกฎหมายลักษณะละเมิดซึ่งแยกออกมาจากกฎหมายอาญา แต่ยังคงมีพื้นฐานแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ การควบคุมความประพฤติของคนในสังคมการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยกฎหมายได้รวบอำนาจในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมไว้แก่ศาลด้วยการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทน ตามพฤติกรรมและความร้ายแรงแห่งละเมิดสภาพข้อเท็จจริงของความเสียหายที่เกิดขึ้นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว หากเกิดอุบัติเหตุส่วนใหญ่ผู้ทำละเมิดมักจะกระทำให้ผู้เสียหายถึงตาย เพราะหากไม่ตายค่าสินไหมทดแทนใน

ทางแพ่งเพื่อความเสียหายนั้นจะเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูง อาทิเช่น ค่ารักษาพยาบาล , ค่าเสียความสามารถประกอบกรงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน , ค่าทนายทนาย , ค่าสูญเสียอวัยวะบาดเจ็บแก่ร่างกาย ฯลฯ ซึ่งค่าใช้จ่ายโดยรวมเหล่านี้จะมีจำนวนเงินรวมที่สูงกว่ากรณีถึงแก่ความตาย ที่ได้รับค่าสินไหมทดแทนเป็นเพียงค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายจำเป็น ค่าขาดไร้อุปการะและค่าขาดแรงงานในครัวเรือนเท่านั้น ดังนั้นหากศาลพร้อมที่จะเพิ่มความรับผิดชอบให้แก่จำเลยในความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงจะส่งผลให้คนในสังคมมีการดูแลป้องกันและเพิ่มความระมัดระวังยิ่งขึ้น ซึ่งจะลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการความประมาทได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยถือหลักที่ว่า ใครไม่ต้องการรับผิดชอบที่มากขึ้นจะต้องประมาทให้น้อยลงและในทางกลับกันผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยความเสียหายได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

การคำนวณค่าเสียหายเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทน ค่าแห่งความมีชีวิตในกฎหมายจีน กรณีที่ทำให้เขาถึงตายโดยผิดกฎหมาย บิดา มารดา บุตร และคู่สมรสของผู้ที่ต้องเสียหายย่อมเรียกร้องให้ชดเชยตัวเงินตามสมควรเพื่อความเสียหายอันมิใช่ความเสียหายในทางทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งจีน มาตรา 194 ทั้งนี้เพราะกฎหมายจีนถือว่า บิดา มารดา บุตรและคู่สมรส ย่อมจะได้รับความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางจิตใจต่อความตายของผู้ที่ถูกระทำละเมิดจำต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายทางศีลธรรม อย่างไรก็ตามในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนมีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้คือ

- การกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจกำหนดขึ้นโดยพิจารณาจากฐานะทางสังคม ฐานะทางครอบครัว อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและความรุนแรงของความทุกข์ทรมานของคู่กรณี ถ้าได้รับเงินช่วยเหลือเนื่องจากการเยี่ยมเยียนโดยผู้กระทำความผิด หรือบุคคลที่สาม ก็เป็นสิ่งที่อาจนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนด้วย

- ผู้เยาว์ที่เป็นเด็กเล็ก หรือบุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบซึ่งปราศจากความรู้สึกทนายทนาย ก็มีสิทธิเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายทางศีลธรรมได้

เพราะการเรียกร้องเช่นนี้ไม่จำกัดเฉพาะ เหตุที่ว่ามีความรู้สึกทรมานทางจิตใจเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงความเสียหายอย่างอื่นที่ไม่อาจคำนวณด้วยทรัพย์สินซึ่งเกิดขึ้น เพราะความตายของผู้ที่ต้องเสียหายด้วย ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธสิทธิเรียกร้องนี้เพียงเพราะเหตุว่าไม่มีความรู้สึกทรมานเท่านั้น นอกจากนั้นถ้าผู้เยาว์ที่ยังเป็นเด็กหรือบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบภายหลังที่บุคคลดังกล่าวนั้นมีอายุมากขึ้น หรือสภาพจิตคืนกลับปกติดั้งเดิม แล้วแต่กรณี บุคคลเช่นว่านั้นย่อมจะมีความรู้สึกทรมานและความรู้สึกเช่นนี้จะมีมาก เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ขาดที่พึ่ง¹³

ตามแนวปฏิบัติของศาลไทยในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนข้อพิจารณาเหล่านี้ของกฎหมายจีนก็มีความคล้ายคลึงกับไทยซึ่งอาจจะสรุปข้อควรพิจารณาในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนของศาลไทย ได้ดังนี้

- ฐานะสังคม ฐานะทางครอบครัว อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจความสามารถในการหารายได้ การสะสมสินทรัพย์ต่างๆ ตลอดจนแนวโน้มในอนาคตหากเรามีชีวิตอยู่ถึง

- ความเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เช่น ภริยาเป็นม่ายตั้งแต่ยังสาว หรือบุตรขาดบิดาตั้งแต่ยังเป็นทารก ภาระในครอบครัวที่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องรับภาระไว้นานเพียงใด หากขณะนั้นบุตรทุกคนเติบโตมีครอบครัวหมดแล้ว บิดามารดาถูกกระทำละเมิดถึงตาย เมื่ออายุเกือบ 70 ปี ความรุนแรงของเหตุการณ์ย่อมจะน้อยลงกว่าเสียชีวิตขณะบุตรยังมีอายุน้อยอยู่ขาดไร้ผู้อบรมตั้งแต่ยังเยาว์ ตลอดจนถึงสุขภาพจิต ความทุกข์ทรมาน การขาดความอบอุ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจของความเสียหาย เพราะหากสุขภาพจิตของบุคคลในครอบครัวไม่ดีย่อมเกิดปัญหาขึ้นจะเป็นผลกระทบกับครอบครัวโดยตรง การกำหนดค่าสินไหมทดแทนควรพิจารณาข้อนี้เป็นหลักในการชดเชย

¹³ นवलพรรณ งามสุวรรณ , "ค่าเสียหายทางศีลธรรม," หน้า 68.

- พิจารณาถึงการลงทุนเพื่อความปลอดภัยของผู้ตายก่อนประสบเหตุละเมิดอาทิ เช่น ผู้ตายมีความระมัดระวังห่วงใยสุขภาพตนเองโดยเช่นมีการตรวจสุขภาพร่างกายตลอดเวลา การเดินทางใช้ยานพาหนะประเภทใด เช่น เครื่องบิน รถไฟ หรือรถยนต์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิต และการดูแลรักษาตนของผู้ตายซึ่งจะเป็นผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนสูงกว่าบุคคลที่ปล่อยปละละเลยตนเอง เช่น เป็นคนไร้การศึกษาติดยาเสพติด ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งยังชีพด้วยการลักขโมย

- การทำประกันชีวิตซึ่งถือว่าเป็นการทำเพื่อประโยชน์ของคนในครอบครัวเป็นเสมือนเงินก้อนสุดท้ายที่จะหาให้แก่ครอบครัว การทำประกันชีวิตเป็นเงินจำนวนเท่าไรและเป็นระยะเวลาานเพียงไร จะเป็นข้อพิจารณาหนึ่งที่ศาลควรจะนำมาประกอบการตัดสินใจกำหนดค่าสินไหมทดแทนในค่าแห่งความมีชีวิต

- ในปัจจุบันได้มีนักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน ได้หันมาให้ความสนใจในค่าแห่งชีวิตโดยพยายามกำหนดคุณค่าชีวิตโดยใช้หลักวิชาทางเศรษฐศาสตร์ เข้าคำนวณหาคุณค่าของชีวิต ซึ่งการให้คุณค่าชีวิตนั้นมีหลายๆ คนคิดว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ข้อโต้แย้งก็คือคุณค่าของชีวิตยากที่จะประเมินได้ เช่น ชีวิตของคู่ครอง ของเด็ก ของญาติ หรือ ของศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ตามนักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้วิธีการหลายแบบที่ประเมินคุณค่าของชีวิต ดังนี้

วิธีแรก คือ การพิจารณาตามความสามารถในการผลิต หรือวิธีการต้นทุน (human capital) วิธีการนี้ได้ใช้กันเสมอ โดยการหามูลค่าปัจจุบันของกระแสรายได้ที่จะหาได้ในอนาคตเป็นคุณค่าของชีวิต โดยสมมติว่ารายได้ของแต่ละคนแสดงถึงประสิทธิภาพในการผลิตของตน และถ้ามีการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรสิ่งที่จะสูญเสียมูลค่าของผลผลิตส่วนนั้นไป แนวความคิดของวิธีการนี้คือ ผลผลิตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งวัดคุณค่าของชีวิต แต่วิธีการดังกล่าวมีปัญหาเหมือนกัน ปัญหาแรกคือ ไม่มีทฤษฎีสวัสดิการสังคมเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับข้อกำหนดทางเล็กของแต่ละคนและความเต็มใจที่จะจ่าย และประการที่สอง วิธีการนี้ไม่ได้รวม

มูลค่าของกิจกรรมที่ไม่ใช่เชิงเศรษฐกิจไว้ เช่นการมีสภาพแรงงานทำให้มีผลต่อรายได้เหมือนกัน ประการสุดท้าย คนที่ไม่สามารถทำงานได้ เช่น ผู้ป่วยเรื้อรัง ด้วยวิธีการของต้นทุนมนุษย์จะให้คุณค่าชีวิตของเขาเป็นศูนย์

วิธีการที่สองที่จะประเมินคุณค่าของชีวิต คือความเต็มใจที่จะจ่ายเงินของแต่ละคนเพื่อลดโอกาสที่จะเสียชีวิตก่อนวัยอันควร วิธีการนี้ได้สมมติว่าแต่ละคนจะทำการเลือกโดยพิจารณาจากกระแสรายได้ในอนาคตและโอกาสที่จะมีชีวิตอยู่ในระยะเวลาหนึ่งในอนาคต ตัวอย่างเช่น มีอาชีพสองอาชีพซึ่งเหมือนกันในประเด็นของพื้นฐานการศึกษา ประสบการณ์ที่ต้องการ และระดับของความชำนาญ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่อาชีพหนึ่งมีอัตราเสี่ยงต่อการเสียชีวิตอันเกิดจากการทำงานสูงกว่าอีกอาชีพหนึ่งเท่ากับ 0.001 สมมติว่าอาชีพที่มีความเสี่ยงมากกว่าจะได้รับเงินเพิ่ม 3,000 บาทต่อปี ส่วนอีกอาชีพหนึ่งที่ไม่มีความเสี่ยงจะไม่ได้รับเงินเพิ่ม ข้อมูลทางการตลาดอันนี้สามารถนำมาใช้ประเมินคุณค่าของชีวิตได้ในงานที่มีความเสี่ยงสูงจะมีคนเสียชีวิตเพิ่มขึ้น 1 ต่อคนงาน 1,000 คน ในแต่ละปี แต่อย่างไรก็ตาม คนงาน 1,000 คนนี้จะรับเงินเงินเพิ่มขึ้นคนละ 3,000 บาทต่อปี ในการทำงานที่มีความเสี่ยงนี้ ดังนั้นเงินทั้งหมดที่ต้องจ่ายเพิ่มขึ้นเนื่องจากความเสี่ยงในการเสียชีวิตจากการทำงานคือ 3,000,000 บาท เงินจำนวนนี้ก็คืคุณค่าของชีวิตที่ประเมินได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือบุคคลที่ได้รับผลกระทบต้องได้รับเงินทดแทนเป็นเงินทั้งหมด 3,000,000 บาท เพื่อที่จะให้แต่ละคนยอมรับความน่าจะเป็นในการเสียชีวิตเพิ่มขึ้น 0.001 ต่อปี

วิธีการประเมินคุณค่าของชีวิตวิธีนี้ โดยทฤษฎีแล้วดีและมีความเหมาะสมมากกว่าวิธีแรก ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับข้อสมมติฐาน 3 ประการด้วยกันคือ ประการแรก แต่ละคนได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงอย่างถูกต้อง ประการที่สอง ตลาดแรงงานมีการเคลื่อนย้ายแรงงานได้ และประการสุดท้ายทางเลือกที่จะทำงานที่มีความเสี่ยงมิได้ถูกบังคับให้ทำโดยความยากจน¹⁴

¹⁴ วัฒนา สุวรรณแสง จันเจริญ , เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 172-173 .

อย่างไรก็ตามการกำหนดและคำนวณค่าแห่งความมีชีวิต คงจำเป็น ต้องรอการพัฒนาแนวความคิดและวิธีการที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต โดยเน้นการศึกษาและ คำนวณในทางเศรษฐศาสตร์เป็นหลักเนื่องจากเศรษฐศาสตร์สามารถที่จะอธิบายค่าเสียหาย ดังกล่าวเป็นตัวเงินบนพื้นฐานที่สามารถพิสูจน์ในทางคณิตศาสตร์ได้ และนอกจากนี้แล้วการ กำหนดค่าแห่งความมีชีวิตนั้นก็สมควรพิจารณาจากการเป็นคนรวยหรือจน มิใช่ว่าถ้าเป็นคนมี ฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีแล้วคุณค่าของชีวิตจะมีค่ามากกว่าคนที่มีฐานะด้อยกว่า แต่การกำหนด ค่าสินไหมทดแทนจะเป็นการพิจารณาค่าแห่งความสูญเสียที่ครอบครัวมีต่อผู้ตาย ความรุนแรง ของเหตุการณ์ ตลอดจนแนวโน้มปัญหาที่จะมากกระทบกับครอบครัวของผู้ตายว่าจะมีมากน้อย เท่าไร และครอบครัวจะแบกรับได้หรือไม่ เนื่องจากทุกคนมีสิทธิในความเป็นมนุษย์เท่ากันมี สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่เท่ากัน มีสิทธิที่จะดำรงชีพอย่างปกติสุขเหมือนกัน ดังนั้นความแตกต่างทาง ด้านฐานะทางเศรษฐกิจที่ศาลจะนำมาพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทน จึงควรเป็นเพียง องค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น โดยพิจารณาร่วมกับสิทธิของความเป็นมนุษย์เพื่อความเหมาะสม

2) ความเสียหายอื่นกรณีค่าเสียหายทางจิตใจ

แนวความคิดของค่าเสียหายทางจิตใจก็เป็นเช่นเดียวกับค่าแห่งความ มีชีวิตเป็นความเสียหายทางศีลธรรมอย่างหนึ่งเช่นกัน ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่จิตใจอันได้ แก่ ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานและตกใจเสียขวัญ (pain, suffering and shock), การ สูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต (loss of amenities) ความเศร้าโศกเสียใจจากการตาย ของคนที่รักและความเสียหายอื่นอีก ฯลฯ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินอยู่ใน คุลพินิจของศาลที่จะกำหนดค่าให้หรือไม่ สำหรับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานกฎหมายละเมิดไทย ยอมรับให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน ส่วนการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิตและความเศร้าโศก เสียใจจากการตายของคนที่รัก ศาลยังไม่ยอมรับที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ทั้งที่ความ สูญเสียทางจิตใจนี้เป็นความเสียหายอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่เป็นความเสียหายทางด้าน อารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งศาลเข้าใจถึงความเสียหายดังกล่าวว่ามีจริงเพียง แต่หลักเกณฑ์ที่จะให้ศาลยอมรับบังคับชดเชยค่าสินไหมทดแทนนั้นยังเป็นปัญหาอยู่ และจะมีการ ชดเชยเยียวยากันเพียงไรนั้นก็ยังไม่อาจกำหนดลงไปได้

การพัฒนาแนวความคิดในการใช้ดุลพินิจของศาลทั้งคอมมอน ลอว์และ ซีวิลส์ ลอว์ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ คำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจมีพัฒนาการไปมาก ซึ่งจากการศึกษาคดีและคำพิพากษาที่ผ่านมาจะพบว่าคดีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอยู่หลายคดี และศาลได้ให้ความสนใจทั้งให้การรับรองคุ้มครองในความเสียหายทางจิตใจมากขึ้นจากเดิมที่ศาลมิได้ให้ความสำคัญในความเสียหายนี้เลย

สาเหตุหนึ่งนั้นมาจากการที่วิทยาศาสตร์การแพทย์ สามารถพิสูจน์ได้อย่างแน่นอนว่าความเสียหายทางจิตใจ อาทิ ความตระหนกตกใจ เสียขวัญ ฯลฯ ทำให้อารมณ์แปรปรวนแปร (emotional shock) เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยแก่ร่างกาย อันเป็นการล่วงละเมิดต่อบุคคล (taespas to the person) ซึ่งแต่เดิมวงการแพทย์ยังไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นความสัมพันธ์อันเกี่ยวข้องกันระหว่างความตกใจ เสียขวัญกับผลที่มีต่อร่างกายมากกว่าที่พิสูจน์ได้ในปัจจุบัน จึงยากที่จะถือได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดต่อบุคคล (taespas to the person) ทำให้เป็นปัญหาที่ลำบากในการชี้ขาดว่าเพียงการกระทำที่ผู้อื่นตกใจ เสียขวัญในด้านจิตใจเท่านั้นจะถือได้ว่าเป็นละเมิดในข้อไหน

ดังตัวอย่างในคดี Victorian Railway Commissioners v Coultas ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยคดีแห่งองคมนตรี (The Judicial Committee of the Privy Council) ได้วินิจฉัยเมื่อปี 1988 ในคดีนี้พนักงานรถไฟผู้มีหน้าที่ปิดเปิดกั้นทางตรงที่ทางรถไฟผ่านถนนประมาณเลน เล่อไม่ยกที่ปิดกั้นนั้นมาทันไว้ขณะที่รถไฟแล่นผ่านมาเป็นเหตุให้นางสาว Coultas รอดชีวิตไปได้อย่างหวุดหวิดขณะที่เธอข้ามทางรถไฟตอนนั้น ความตกใจเสียขวัญในคราวนี้เป็นสาเหตุให้เธอล้มป่วยและเจ็บหนัก The Judicial Committee of the Privy Council ได้วินิจฉัยว่า โจทก์ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายได้โดยเหตุที่ว่าหากยอมรับว่าความตกใจ เสียขวัญทางประสาทถือเป็นเหตุคดีได้แล้ว ก็จะเป็นแบบอย่างที่ไม่สู้จะปลอดภัยนักและกล่าวว่าจะเป็น การเปิดดวงกว้างให้มากไปสำหรับบรรดาคดีเรียกร้องค่าเสียหายที่สมมุติขึ้น (imaginary cliams) ดังนั้นคดีจึงได้ตัดสินโดยอาศัยเหตุผลที่ว่าเราไม่มีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ทำความเสียหายให้เกิดแก่

ผู้อื่นด้วยการทำให้เกิดความตกใจเสียขวัญทางประสาทแต่ประการใด แม้ถึงว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นอาจฟังคาดหมายได้ล่วงหน้าได้โดยควรก็ตาม ท่านผู้พิพากษาในคดีนี้รอบคอบมากเพราะเกรงว่าอาจมีอะไรเกิดขึ้นในวันข้างหน้าได้

Sir Richard Couch เมื่ออ่านคำวินิจฉัยในคดีนี้ได้กล่าวว่า "จะมีใช่เพียงแต่คดีที่วินิจฉัยคดีนี้คดีเดียวเท่านั้นที่มีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายฐานทำให้เกิดอันตรายต่อจิตใจ แต่จะเป็นในทุกคดีที่มีอุบัติเหตุซึ่งเกิดจากความประมาทเลินเล่อ และเป็นสาเหตุให้ผู้หนึ่งผู้ใดได้รับความตระหนกตกใจทางประสาทอย่างรุนแรงทีเดียว ความลำบากยุ่งยากซึ่งในขณะนี้มักมีอยู่ในคดีที่กล่าวหาว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายทางกาย ที่ต้องวินิจฉัยว่าความเสียหายเหล่านั้นเกิดเพราะความประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น ก็ย่อมทวีขึ้นมิใช่น้อยทีเดียวทั้งวงกว้างก็จะ เปิดอ้าสำหรับการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่สมมุติขึ้น"

ในระยะหลังศาลได้ยอมรับความเสียหายทางด้านจิตใจมากขึ้น ซึ่งตามกฎหมายอเมริกันเห็นว่าการกระทบกระเทือนทางจิตใจ (mental disturbance) แต่อย่างเดียวยังจะเป็นละเมิดก็ต่อเมื่อเป็นการร้ายแรงอย่างเห็นได้ชัด สำหรับกฎหมายอังกฤษมีความเห็นในทางว่าความเสียหายทางจิตใจอย่างเดียว (emotion distress) ไม่มีความเสียหายต่อร่างกายประกอบด้วยไม่เป็นละเมิด

คดีเกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจที่ศาลคอมมอน ลอร์ คัดลิน ไว เป็นแนวบรรทัดฐานไว้ อาทิเช่น ศาลได้กล่าวในคดี Mason V Gray (1967) ว่า "การทำหน้าที่อย่างเบี่ยงเบนและปกติของจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์นั้นสำคัญ เช่นเดียวกับกับการทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพของอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายเขา...มนุษย์มีสิทธิที่จะปลอดจากความบอบช้ำทางจิตใจ เท่าเทียมกับที่เขามีสิทธิจะอยู่ได้โดยปราศจากรอยแผลบนร่างกาย ถ้าเรามองดูโลกรอบๆตัวเราก็จะเห็นว่า จิตใจที่สมบูรณ์ในร่างกายพิการสามารถบรรลุถึงความสำเร็จในการที่จะทำประโยชน์ให้แก่ปัจเจกชน หรือสังคมได้มากกว่าคนที่ร่างกายสมบูรณ์ แต่มีจิตใจบกพร่องจะทำได้"

ในปี ค.ศ. 1896 ศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้กล่าวไว้ในคดี Stone V Southern California Railway Company ว่าความเชื่อมโยงกันของจิตและร่างกายในหลายๆด้านนั้นใกล้ชิดกันมากจนกระทั่งเราไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของมันที่มีอยู่ต่อกันได้ เราต้องยอมรับว่าความกระแทกกระเทือนทางประสาทหรือโรคกลับ (paroxysm) หรือการรบกวนต่อระบบประสาทนี้แตกต่างจากจากความเจ็บปวดทางจิตใจ และอยู่ในแควดวงของสาขาสรีรศาสตร์มากกว่าจิตศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปแล้วว่า การจู่โจมของความตื่นตระหนกทันทีทันใดหรือการกระทำที่ทำให้ตัวบุคคลไปสู่ภัยที่ใกล้จะมีจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดทางระบบประสาทในตัวเขา ทำให้คนที่แข็งแรงกลายมาเป็นคนที่อ่อนแอและขี้ตื่น ประสาทและศูนย์รวมประสาทของร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทางกายภาพไม่เพียงแต่จะไวต่อความเจ็บปวดที่เกิดจากเหตุภายนอกที่จะมาทำให้ระบบอ่อนแอลงหรือมาทำลายระบบนั้นเท่านั้น แต่ยังมีอาจจะถูกทำลายหรือทำให้อ่อนแอลงได้ด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นแก่จิตของเขา ถ้าประสาทเหล่านี้หรือระบบประสาททั้งหมดถูกกระทบกระเทือนและได้เกิดมีอาการบาดเจ็บนั้นจะเป็นผลโดยตรงจากการกระทบ หรือโดยทางอ้อมจากการกระทำบางอย่างต่อจิตใจ

หลักการที่กล่าวแล้วนี้ เทียบเคียงได้กับข้อเท็จจริงในคดี Mitchell V. Rochester Ry. Co. (1896) ซึ่งมีว่าขณะที่โจทก์กำลังยืนอยู่ที่ทางแยกของถนนและกำลังรอโอกาสขึ้นที่จะรถม้าคันหนึ่งของจำเลยซึ่งจอดอยู่ ขณะที่โจทก์กำลังก้าวขึ้นรถ รถม้าอีกคันหนึ่งของจำเลยก็วิ่งตามถนนดังกล่าวและเข้ามาใกล้กับตัวโจทก์ จนกระทั่งโจทก์ต้องยืนระหว่างหัวของม้าลากรถคันนั้น โจทก์ให้การว่าเนื่องจากความตื่นตระหนกและความตื่นเต้นที่เกิดขึ้นจากการที่รถม้าเข้ามาใกล้โจทก์จึงหมดสติและผลที่ตามมาคือโจทก์แท้งลูกและเจ็บป่วย คำให้การทางการแพทย์แสดงว่าความกระแทกกระเทือนทางจิตใจที่โจทก์ได้รับขณะนั้นเพียงพอที่จะทำให้เกิดผลเช่นนั้น

นอกจากนั้นความกระแทกกระเทือนทางประสาทอันเกิดจากการกระทำของโดยเจตนาหรือด้วยความประมาทเลินเล่อก็เป็นเหตุให้ฟ้องร้องได้ ตัวอย่างเช่น ในคดี Wilkinson V. Downton (1896) จำเลยในคดีนี้หลอกโจทก์ว่า สามีมของโจทก์ประสบ

อุบัติเหตุร้ายแรง จำเลยกล่าวถ้อยคำเหล่านี้ด้วยความตั้งใจที่จะทำให้โจทก์เชื่อว่าเป็นความจริงและโจทก์ก็เชื่อเช่นนั้นจริงๆ ผลที่ตามมาคือโจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาทซึ่งทำให้โจทก์ล้มป่วย ศาลตัดสินว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเหตุฟ้องคดีได้ หรือในคดี *Janvier V. Sweeney* คำเท็จหรือคำขู่ที่กล่าวออกมาโดยผู้กล่าวรู้และคาดเอาไว้ว่าคำเท็จและคำขู่เช่นนี้จะทำให้เกิดการบาดเจ็บทางกายต่อคนที่เขาได้กล่าวคำเหล่านี้ย่อมใช้เป็นเหตุฟ้องร้องได้

ในเรื่องความตื่นตระหนกนี้ ศาลได้ขยายความไปถึงกรณีความหวาดกลัวตื่นตระหนกจากภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นโดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องเป็นกรณีที่สามารถจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างสมเหตุสมผล (*reasonable foreseeability*) เช่น ในคดี *Hambrook V. Stokes Bros.* (1925) ลูกจ้างของจำเลยได้จอดรถบรรทุกทิ้งไว้บนยอดเนินของถนนสายหนึ่ง โดยติดเครื่องยนต์ทิ้งไว้และมีได้จัดการป้องกันที่เหมาะสมไว้รถบรรทุกคันดังกล่าวได้เคลื่อนตัวลงมาจากเนินตามทางลาดนั้นอย่างรวดเร็ว ภรรยาโจทก์ได้เห็นรถที่ไม่มีคนขับคันนั้นพุ่งลงมาตามทางโค้งซึ่งเธอเพิ่งแยกทางกับบุตร 2 คน ภรรยาโจทก์ตกใจมากและเป็นห่วงต่อความปลอดภัยของบุตร คิดว่าบุตรต้องสาวนทางกับรถบรรทุกคันนั้นแน่ๆ และเกือบทันทีทันใดนั้นก็มีคนบอกเธอว่า เด็กคนหนึ่งที่มีรูปพรรณสัณฐานตรงกับบุตรของเธอได้รับบาดเจ็บ ด้วยความตื่นตระหนกและความกระวนกระวายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ภรรยาของโจทก์ได้รับความกระทบกระเทือนทางประสาทจนล้มป่วยและเสียชีวิต ศาลอุทธรณ์ที่วินิจฉัยคดีนี้ถือว่าฝ่ายจำเลยต้องรับผิดชอบในความตายของภรรยาโจทก์แม้ว่าความกลัวของเธอเป็นความกลัวจะเกิดอันตรายแก่บุตรของเธอ มิได้หวาดกลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ตัวเองก็ตาม

คดีทั้งหมดในข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการกระทบกระเทือนทางจิตใจที่ก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยทางกาย แต่ในคดี *Johnson V. State* (1975) เป็นการกระทำโดยประมาทซึ่งก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจโดยมีข้อเท็จจริงว่าโรงพยาบาลแห่งหนึ่งแจ้งข่าวที่ผิดพลาดต่อโจทก์ซึ่งเป็นบุตรของผู้ป่วยว่า มารดาของโจทก์เสียชีวิตแล้ว ผลของข่าวที่ผิดพลาดนี้ประกอบกับการที่โจทก์ต้องไปดูศพที่มีชื่อมารดาของโจทก์ ทำให้โจทก์ฝันร้ายเกี่ยวกับความตายครั้งแล้วครั้งเล่า เกิดความยากลำบากในการตั้งสมาธิ มี

ความฉุนเฉียว ตึงเครียดกระวนกระวาย และไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จิตแพทย์ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยเห็นพ้องต้องกันว่าโจทก์มีอาการโรคจิตเนื่องจากมีความกังวลหรือความหวาดกลัวตลอดเวลา (anxiety neurosis) ศาลตัดสินว่า โรงพยาบาลเป็นผู้ทำให้เกิดความเจ็บป่วย (injury) นั้นโดยตรงต่อโจทก์โดยความประมาทเลินเล่อในการส่งข่าวสาร¹⁵

อย่างไรก็ตามค่าเสียหายทางจิตใจ ในปัจจุบันได้รับการยอมรับกันมากขึ้น สำหรับแนวคำพิพากษาของศาลไทยค่าเสียหายทางจิตใจที่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้นจะเป็นกรณีของความเจ็บปวด ความทรมานทุกข์ทรมานโดยมีความเสียหายเกิดขึ้นกับทางร่างกายด้วย เช่น ความทุกข์ทรมานใจจากใบหน้าที่ยิ้มโสมม ความเจ็บปวดจากบาดแผลที่ได้รับ ฯลฯ เนื่องจากเป็นความรู้สึกที่มีพื้นฐานจากความเสียหายทางร่างกายพอที่ศาลจะกำหนดให้ได้ แต่ถ้าเป็นกรณีเศร้าโศกเสียใจ อันเป็นความรู้สึกเป็นอารมณ์ผูกพันของแต่ละคนที่มีแตกต่างกันไปไม่สามารถที่จะวัดได้ว่าบุคคลใดมีความเสียหายทางจิตใจมากน้อยกว่ากันเพียงไร และความเสียหายนั้นมีอยู่เพียงไร อาจจะเพราะสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ศาลปฏิเสธที่จะให้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายดังกล่าว

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีความเจ็บปวดหรือทรมานทุกข์ทรมาน คำพิพากษาที่ผ่านมาศาลไม่แสดงชัดเจนออกมาว่า ค่าเสียหายในส่วนนี้จริงแล้วควรเป็นเท่าไร เป็นแต่กำหนดรวมกันไปกับบาดแผลหรือความเสียหายทางร่างกายที่ได้รับแทน ไม่ว่าจะ เป็นกรณีเช่นใดก็ตามในอนาคตการกำหนดค่าสินไหมทดแทนค่าเสียหายทางจิตใจ อาจจะมีหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาเพื่อใช้ในการคำนวณได้ใกล้เคียงกับความเสียหายจริงที่ได้รับ และหากเป็นเช่นนี้ศาลคงจะยอมรับค่าเสียหายทางจิตใจประเภทอื่นมากขึ้น เพราะไม่มี ความลำบากใจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอีกต่อไป

¹⁵ อูทิส วีรวัดน์ , "ปัญหาในเรื่องค่าเสียหายสำหรับความตกใจและเสียขวัญ," บทบัญญัติ 24 (มกราคม 2509): 27-44.

2. การกำหนดค่าสินไหมทดแทนกรณีเกิดความเสียหายแก่ร่างกาย

ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ร่างกายนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 และมาตรา 446 กำหนดสิทธิในการเรียกค่าเสียหายได้ดังนี้

- ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่าย
- ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วย
- ค่าแรงงานในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก
- ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน

เนื่องจากแนวคำพิพากษาฎีกาได้วางหลักในการกำหนดค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างเจ็บป่วยและค่าขาดแรงงานอุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกเป็นบรรทัดฐานที่ดีมีความเหมาะสมอยู่แล้ว จึงจะขอกล่าวเฉพาะความเสียหายที่เหลืออีก 3 ประการ ซึ่งยังคงมีปัญหาบางประการว่าจะมีวิธีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เหมาะสมอย่างไร

2.1 การกำหนดค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคต

การเสียความสามารถประกอบการงานที่เกิดขึ้นจากร่างกาย พิจารณา เช่น เสียแขนขา เป็นอัมพาต ทูพผลกระทบทางนัยไม่ได้ การที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนศาลจักต้องพิเคราะห์ถึงความสามารถและวิชาชีพประโยชน์ในการงานที่เคยทำมา ระยะเวลาการทำงานในอนาคตที่จะให้ต่อไปนานเท่าไร

ค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคตตามคำพิพากษาที่ตัดสินมามากจะกำหนดโดยอาศัยมาตรา 438 ถือกำหนดตามสมควรแก่พฤติการณ์ไม่ได้คำนวณระยะเวลาและประโยชน์ที่ควรได้รับต่อเดือนเพราะไม่มีข้อเท็จจริงเหมือนค่าขาดไร้อุปการะว่าเคยให้มาเท่าใดจะให้อีกนานเท่าใดรายได้ที่ไม่เคยให้มาก่อนศาลก็กำหนดตามฐานะของผู้ตายและผู้ขาดไร้อุปการะ ส่วนค่าขาดประโยชน์จะเอางานใดมากำหนดก็ไม่ได้เพราะพิจารณา

แล้วไม่มีใครจ้างหรือไม่อาจกำหนดได้ว่างานที่จะทำหลังจากพิการนั้นควรจะเป็นงานใดรายได้มากน้อยสักเท่าไรตนหรืออาจเป็นการประกอบธุรกิจของตนเอง เช่น เป็นช่างรับเหมา จึงคำนวณเองโดยเฉพาะอาศัยข้อเท็จจริงแวดล้อมและพฤติการณ์ แต่ถ้าทำงานนั้นมีอยู่แล้วและมั่นคงพอที่จะกำหนดเวลาได้ศาลก็จะคำนวณตามระยะเวลานั้น แล้วกำหนดเป็นเงินก้อนเช่นเดียวกัน

ศาลต่างประเทศ ได้เคยมีคำพิพากษาเกี่ยวกับค่าเสียความสามารถประกอบกรงานในอนาคตซึ่งทำให้สูญเสียรายได้ที่ควรจะได้ไป ดังเช่น

คดี Tominam bte Tukiming V Toh Kai Chup (1985) โจทก์อายุ 25 ปี และถูกพิจารณาคดีนี้อายุ 30 ปี ทำงานเป็น Operator ณ โรงงานแห่งหนึ่ง เกิดอุบัติเหตุทำให้บาดเจ็บทางด้านสมองเป็นโรคลมบ้าหมู ฯลฯ การคำนวณค่าเสียหายจะคำนวณจากรยะเวลาในการทำงานที่คงเหลือ ซึ่งหากทำงานจนเกษียณจะเหลือเวลาในการทำงานอีก 25 ปี ซึ่งความเป็นไปได้โจทก์อาจจะไม่ต้องการทำงานในที่นี้จนเกษียณ และสำหรับข้อเท็จจริง ปรากฏว่าอาจจะต้องจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนเป็นเงินก้อนทันทีทันใด จากการศึกษาคำพิพากษาของศาลพบว่าระยะเวลาที่เหมาะสมคือ 10 ปี และความเหมาะสมในการคำนวณ คือ ค่าจ้างชั่วโมงละ \$ 2 ในการทำงานกับบริษัท ซึ่งจะต้องจ่ายทั้งหมดเป็นเงิน \$ 45,760 (2x44 ชม./สัปดาห์x52สัปดาห์) และเงินค่าสมทบ Employer's CPE อีก 25 % ของรายได้ต่อปี เป็นเวลา 10 ปี = \$11,440 รวมเป็นเงิน \$ 57,200 ดังนั้นภายในระยะเวลา 10 ปี จะต้องชำระเป็นเงิน \$57,200

คดี Geloau Anok Poeng v Lim Phek San (1986) มือของโจทก์ได้รับบาดเจ็บจากการที่ถูกล้อเลื่อนปูนทับ ทำให้เสียความสามารถในการหารายได้ไปซึ่งในเวลา นี้เขามีรายได้ \$500 ต่อเดือน ความสามารถลดลงเหลือ 16% จะทำรายได้ \$80 ต่อเดือน หรือ \$960 ต่อปี และโจทก์เป็นคนงานที่มีฝีมือในการทำงาน สามารถทำงานได้จนถึงอายุ 50 ปี ขณะนี้อายุ 33 ปี ศาลเห็นว่าอายุงานที่น่าจะนำมาคำนวณคือ 15 ปี เพราะเป็นการลดความไม่แน่นอนของชีวิตหรือการทำงานลง โจทก์จะได้รับค่าชดเชยจากการสูญเสียความสามารถในการหารายได้ \$14,400 สำหรับความเจ็บปวด, ทนทุกข์ทรมาน และสูญเสีย

ความร่ำรวย แนวปฏิบัติในการให้ค่าชดเชยอยู่ในระหว่าง \$11,500 - \$15,000 ในกรณีนี้โจทก์ได้รับความเจ็บปวด เมื่อยกแขนขึ้นอีกทั้งเกิดรอยแผลเป็นที่น่าเกลียดศาลตัดสินกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้จำนวน \$ 10,000 ตามความเหมาะสม

คดี Chon Lye Huat V Tan Ong Kong (1985) จำเลยขับซี้รถจักรยานยนต์ โดยประมาทเลินเล่อ ทำให้โจทก์เกิดความเสียหายแขนขวาหักศาลตัดสินให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์เท่ากับรายได้ที่ทำได้ในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งศาลตัดระยะเวลาการทำงานดังกล่าวลง 5 ปี จากเดิม 15 ปี เพื่อป้องกันสิ่งที่ไม่คาดฝันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ซึ่งจากคำพิพากษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้ศาลใช้ดุลพินิจในการประมาณการระยะเวลาหารายได้ในอนาคต แต่ศาลก็ยังคงพิจารณาปัจจัยแวดล้อมและความเป็นจริงว่าระยะเวลาดังกล่าวนั้นมีความเป็นไปได้เพียงใด

นอกจากนี้ การคำนวณเงินรายได้ของผู้เสียหายนั้นได้สร้างหลักเกณฑ์ ในการคำนวณรายได้จากความสามารถที่ยังคงเหลืออยู่แต่อย่างไรก็ตามควรที่จะกำหนดว่าผู้เสียหายนั้นจะมีความสามารถในการทำงานเหลืออยู่เพียงใดนั้นอาจจะเป็นการยุ่งยาก ซึ่งถ้าจำเป็นศาลก็อาจเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญมาสืบพิสูจน์ถึงความสามารถนั้นได้ อย่างไรก็ตามจะเป็นปัญหาที่ค่อนข้างยุ่งยาก หากผู้เสียหายนั้นเป็นผู้เยาว์ที่ไม่มีรายได้ซึ่งมีแต่เพียงความคาดหวังว่าจะสามารถทำมาหาได้ในอนาคต

กรณีที่ยังเด็กเกินไป ศาลไม่ค่อยเต็มใจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากการยากที่จะคาดคะเนรายได้ของทารกหรือเด็กที่ยังมิได้เป็นส่วนหนึ่งในตลาดแรงงาน นอกจากนี้ศาลยังไม่มีพื้นฐานที่จะสามารถคำนวณความสูญเสียรายได้ในอนาคตได้เพราะความสามารถในการหารายได้ในอนาคตของเด็กยังไม่อาจที่จะรู้ได้

ในคดี Tengku Rosl V Tahir bin Dahuri (1983) โจทก์เป็นผู้เยาว์อายุ 11 ปี ได้รับความบาดเจ็บที่ขา จนทำให้ระบบการเคลื่อนไหวเสียหายศาลได้ตัดสินให้ชดเชยค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียรายได้ในอนาคต ส่วนในคดีอื่น เช่น Yahaya bin Mat V

Abdul Rahman bin Abu (1983) ผู้เสียหายเป็นทารกได้ถูกตัดขา ศาลได้ตัดสินตามข้อเท็จจริง แต่ได้เพิ่มค่าชดเชยอีกประมาณ \$ 4,000 จากเดิม \$ 12,000 รวมเป็น \$ 16,000 เพื่อสภาวะเงินเฟ้อในอนาคต ซึ่งจะทำให้มูลค่าเงินที่มีน้อยลง การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวเป็นกรณีพิเศษสำหรับผู้เสียหาย เนื่องจากได้รับบาดเจ็บรุนแรงและเสียความสุขในชีวิต การสูญเสียรายได้ในอนาคต ศาลตัดสินเพิ่มให้อีก \$2,000 เพื่อความเป็นธรรมและมีเหตุผล แต่ปัญหาที่ยุ่งยากก็คือวิธีการคำนวณความสามารถของเด็กในอนาคตไม่สามารถรู้หรือวัดได้

การกำหนดค่าเสียหาย จึงเป็นเพียงประมาณการความสามารถในอนาคตเท่านั้น ซึ่งศาลอาจจะประมาณการได้จากปัจจัยหลายประการ เช่นคุณภาพชีวิต ความคาดหวัง ความสามารถในการหารายได้ สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต และการศึกษา มาประกอบกันเพื่อพิจารณาร่วมกับ การใช้อัตราค่าจ้างในตลาดแรงงาน \times ชั่วโมงทำงานของผู้เยาว์โดยใช้เปรียบเทียบความเป็นไปได้ของรายได้ที่ควรจะได้รับ ตลอดจนพิจารณาค่าเสียโอกาสของผู้เยาว์รวมไปด้วย

ในบางกรณี ศาลอาจจะให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้มากขึ้นแก่ครอบครัวของผู้เยาว์โดยคำนึงถึงความสามารถในการทำงานของผู้เยาว์ที่มีความสามารถหารายได้มาช่วยเหลือครอบครัว และหากหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิตลงทำให้ขาดผู้หารายได้หลักของครอบครัวไป ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดให้ชดเชย ค่าเสียหายเพิ่มขึ้นก็ได้ ซึ่งเป็นผลให้สูญเสียรายได้ที่พึงได้รับ¹⁶

การกำหนดค่าเสียความสามารถประกอบการงานในอนาคตไม่ว่าจะทั้งหมด หรือแต่บางส่วนตามคำพิพากษาและแนวความคิดของศาลต่างประเทศนั้นมีความใกล้เคียง

¹⁶ Euston Quah and William Neilson, Law and Economic Development : Case and Materials from Southeast Asia, pp. 46-47.

เคียงกับแนวทางปฏิบัติของศาลไทย อาจเนื่องด้วยคำพิพากษาและแนวความคิดของศาลต่างประเทศดังกล่าวนี้ เป็นของศาลสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งมีจารีตสภาพแวดล้อมและการดำรงชีวิตของคนในสังคมคล้ายคลึงกับสังคมไทย ทำให้แนวความคิดเป็นไปในทางที่ว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายประเภทนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริง ความเป็นไปได้ของสภาพการณ์แล้วแต่กรณีไป แต่จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนจะเป็นเท่าไรนั้นคงจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจที่ละเอียดอ่อนแตกต่างกันไปของแต่ละศาล

ระยะเวลาที่จะนำมาคำนวณนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อม ดังนี้

- ความรุนแรงของความเสียหายทางร่างกายหากมีความเสียหายมากย่อมจะมีผลให้ระยะเวลาในการคำนวณค่าเสียหายเพิ่มขึ้นตามด้วย แต่จะเป็นระยะเวลาเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าค่าเสียหายจากการขาดแรงงานนั้นมีระยะเวลานานเพียงใด ถ้าพิการหรือทุพพลภาพตลอดไปไม่อาจทำงานได้เลย การกำหนดระยะเวลาดังกล่าวควรจะเป็นระยะเวลาที่ไม่สามารถจะทำงานได้ทั้งหมด ซึ่งผลที่ออกมาจะไม่มีลักษณะเช่นเดียวกับค่าขาดแรงงานในครัวเรือนกรณีตาย

- หากมีความเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต เป็นผลให้บรรเทาความเสียหายลง เช่น มีบุคคลในครอบครัวมาทำงานบ้านแทน, มีหย่าร้างเกิดขึ้น ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นความไม่แน่นอนในอนาคตที่ศาลจะพิจารณาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

2.2 การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน

1) กรณีสูญเสียอวัยวะ

การกำหนดค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน เนื่องจากการสูญเสียอวัยวะนี้เป็นการที่ผู้เสียหายถูกกระทำละเมิดจนต้องเสียอวัยวะ อาทิเช่น แขนขาด ขาขาด เสียฟันตา ฯลฯ เป็นผลเสียหายแก่ร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย ซึ่งความเสียหาย

ประเภทนี้จัดอยู่ในลักษณะของ General Damage ซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่ไม่อาจกำหนดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนได้ (damage not accurately quantifiable in money terms) ดังนั้นการที่โจทก์ใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายโจทก์มักจะเรียกค่าเสียหายเป็นจำนวนมาก (at large) ไว้ก่อน จากนั้นแล้วศาลก็จะประมาณค่าเสียหายนั่นเอง คำพิพากษาของศาลในทางระบบซีวิล ลอว์ การกำหนด General Damage จะมีขอบเขตที่แคบกว่า คอมมอน ลอว์ เนื่องจากแนวความคิดของซีวิล ลอว์ มุ่งกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยแทนเฉพาะความเสียหายจริงที่โจทก์ได้รับ ทำให้เคร่งครัดในการกำหนด อย่างไรก็ตามแนวทางปฏิบัติของศาลที่ผ่านมามักกำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายดังกล่าวยังไม่มีการบรรทัดฐานที่ชัดเจนด้วยเหตุว่า ค่าความเสียหายดังกล่าวไม่อาจกำหนดได้ว่าอวัยวะส่วนใดในร่างกายจะมีราคาเท่าไรหรืออวัยวะในคนรวยกับคนจนจะมีราคาที่แตกต่างกันหรือไม่เท่า ที่ผ่านมามีเป็นความยุ่งยากอย่างยิ่งในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ในกฎหมายละเมิดมิได้กำหนดถึง แนววิธีการคำนวณค่าสินไหมทดแทนแต่อย่างไรจึงยากแก่การที่โจทก์ จำเลย หรือศาล จะกำหนดค่าเสียหายในเบื้องต้นนั้นควรเป็นเท่าไร อย่างไรก็ตามหากพิจารณากฎหมายใกล้เคียงที่มีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลในสังคมเพื่อผลในการคุ้มครองประโยชน์สุขของสังคม ซึ่งก็ได้แก่ พระราชบัญญัติเงินทดแทน อันมีพื้นฐานและพัฒนารมาจากแนวความคิดเรื่องละเมิดเพื่อจะปกป้อง หรือเป็นการประกันประโยชน์ขั้นพื้นฐานของผู้ใช้แรงงานที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง คือ มีรายละเอียดในการกำหนดค่าทดแทนสำหรับกรณีสูญเสียอวัยวะดังนี้

- ค่าทดแทนสำหรับกรณีสูญเสียอวัยวะ (Permanent Partial Disability)
หมายถึง เงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างผู้ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานให้แก่ นายจ้าง จนถึงแก่สูญเสียอวัยวะบางส่วนของร่างกายไป เพื่อเป็นค่าเสียหายในการที่

ต้องสูญเสียอวัยวะในการทำงานไป โดยกำหนดให้จ่ายในอัตราร้อยละ 60 ของค่าจ้างรายเดือนของลูกจ้าง มีกำหนดระยะเวลาจ่ายตามประเภทของอวัยวะที่สูญเสียทุกประเภท แต่รวมกันแล้วไม่เกิน 15 ปี ตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดการจ่ายค่าทดแทน ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 2515 ประกอบกับฉบับที่ 2 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2525 ข้อ 1 สำหรับการที่จะพิจารณาว่าอวัยวะขาดไปขนาดไหน จึงจะถือเป็นการสูญเสียอวัยวะที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดการจ่ายค่าทดแทน ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 2515 ข้อ 3

การประสูติอันตรายเป็นบางครั้ง อวัยวะอาจจะไม่ได้ขาดหายไปหรือขาดออกไป แต่แพทย์ได้นำกลับมาเย็บติดเข้าไว้ใหม่ ภายหลังจากรักษาบาดแผลเรียบร้อยแล้วอวัยวะนั้นไม่สามารถที่ทำงานได้เหมือนเดิม นั้นแสดงว่าอวัยวะสูญเสียสมรรถภาพในการทำงาน หรืออาจจะยังพอใช้อวัยวะนั้นทำงานได้บ้างแต่ไม่ดีเหมือนเดิม อาจจะสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานไปทั้งหมด คือไม่สามารถทำงานได้ ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่สูญเสียสมรรถภาพในการทำงานไปทั้งหมด ไม่สามารถรักษาให้หายเป็นปกติได้ ถือเป็นการสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานโดยสิ้นเชิงคิดเป็นร้อยละหนึ่งร้อย ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ถือว่าอวัยวะนั้นขาด

- การสูญเสียอวัยวะในการทำงานไปเพียงบางส่วน

การสูญเสียอวัยวะที่จะได้รับค่าทดแทนประเภทนี้ไม่จำเป็นว่าจะต้องสูญเสียอวัยวะถึงเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานโดยสิ้นเชิงของอวัยวะเท่านั้น จึงจะมีสิทธิได้รับค่าทดแทน การที่ลูกจ้างสูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานไปเพียงบางส่วนลูกจ้างผู้ได้รับอันตรามีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนประเภทนี้ได้ ดังกล่าวนั้นมาแล้วตามที่กำหนด ไว้ในข้อ 54 วรรค 2 ของประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยคิดเทียบอัตราส่วนร้อยละของการสูญเสียอวัยวะ หรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานของอวัยวะนั้นจากอัตราตามที่กฎหมายกำหนดไว้

- ค่าทดแทนสำหรับกรณีทุพพลภาพ (Permanent Total Disability) หมายถึง เงินที่นายจ้างจะต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างผู้ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย เนื่องมาจากการทำงานให้แก่นายจ้างจนเป็นเหตุให้สูญเสียอวัยวะของร่างกายไป 2 ส่วนพร้อมๆกันหรืออวัยวะนั้นๆ สูญเสียสมรรถภาพในการทำงานไปโดยสิ้นเชิง 2 ส่วนพร้อมๆ กัน จนถึงขั้นทุพพลภาพตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยจะต้องจ่ายในอัตราร้อยละ 60 ของค่าจ้างรายเดือนมีกำหนดระยะเวลาแรกจ่าย 10 ปี¹⁷

¹⁷ สุศาศิริ เสงฆุพลธนา, กฎหมายเงินทดแทน, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแรงงาน หน่วยที่ 5, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2528), หน้า 255-260.

การจ่ายเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน

กรณีสูญเสียอวัยวะแต่บางส่วน

ประเภทการสูญเสีย	ระยะเวลาคำนวณ	ค่าจ้างแรงงาน ขั้นต่ำในกทม. และปริมณฑล	เงินทดแทน ที่ได้รับ	ค่าจ้างแรง งานขั้นต่ำใน ในต่างจังหวัด	เงินทดแทน ที่ได้รับ
แขนขาด 1 ข้าง	4 ปี 6 เดือน	-135 บาท	113,724	110บาท/วัน	92,664
ขาขาด ข้างหนึ่ง	4 ปี - เดือน	ต่อวัน	ระยะเวลา	ระยะเวลา	82,368
มือขาดข้างหนึ่ง	3 ปี 5 เดือน	เวลาทำงาน	86,346	ทำงานเดือน	70,356
เท้าขาดข้างหนึ่ง	2 ปี 9 เดือน	เดือนละ 26	69,498	ละ 26 วัน	56,628
หูหนวกทั้ง 2 ข้าง	2 ปี - เดือน	วัน= 3,510	50,544	รายได้ =	41,184
หูหนวกข้างหนึ่ง	- ปี10 เดือน	บาท	21,060	2,860บาท	17,160
นิ้วหัวแม่มือขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี10 เดือน	คิดร้อยละ 60	21,060		17,160
นิ้วชี้ขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี 8 เดือน	ของรายได้ตาม	16,848	คิดร้อยละ	13,728
นิ้วกลางขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี 7 เดือน	กฎหมาย =	14,742	60 ของ	12,012
นิ้วหัวแม่มือเท้าขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี 7 เดือน	2,106 บาท	14,742	รายได้ตาม	12,012
นิ้วนางขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี 6 เดือน	เพื่อนำมาค่า	12,636	กฎหมาย	10,296
หัวก้อยขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี 3 เดือน	นวน	6,318	=1,654บาท	5,148
นิ้วเท้าอื่นขาดนิ้วหนึ่ง	- ปี 3 เดือน		6,318	เพื่อนำมา	5,148
สูญเสียลูกตาข้างหนึ่ง	2 ปี 5 เดือน		61,074	คำนวณ	49,764
เสียสมรรถภาพมองเห็น มองเห็น 90%	2 ปี 1 เดือน		52,650		42,900

ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดการจ่ายค่าทดแทนฉบับลงวันที่ 15

เมษายน 2515 ข้อ 2

การจ่ายเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน

กรณีสูญเสียอวัยวะจนทุพพลภาพ

ประเภทการสูญเสีย	ระยะเวลา จำนวน	ค่าจ้างแรงงาน ขั้นต่ำในกทม. และปริมาณ	เงินทดแทน ที่ได้รับ	ค่าจ้างแรง งานขั้นต่ำใน ต่างจังหวัด	เงินทดแทน ที่ได้รับ (บาท)
ตามกฎหมาย กำหนด	10 ปี หรือ 120 เดือน (ไม่เกิน 15 ปี)	135 บาทต่อวัน ระยะเวลา ค่า งาน 26 วัน และ คิดร้อยละ ร้อยละ 60 ของ รายได้ 2,106 บาท	252,720	110 บาท ต่อ วัน ระยะเวลา ทำงาน 26 วัน คิดร้อยละ 60 ของรายได้ = 1,716 บาท	205,920

นอกจากพระราชบัญญัติเงินทดแทนที่กำหนดมูลค่าความสูญเสียอวัยวะบางส่วนหรือจนทุพพลภาพแล้ว ยังมีกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่มีแนวความคิดคล้ายคลึงกัน คือ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ซึ่งระบบกฎหมายดังกล่าวประเทศเยอรมันเป็นประเทศแรกที่ได้เริ่มใช้ระบบประกันสังคมนี้ ในปี ค.ศ. 1883 สมัยเจ้าชายบิสมาร์คเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งประสบความสำเร็จทำให้ประชาชนมีหลักประกันในสังคมและช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างมาก จนเป็นที่ยอมรับของประเทศต่างๆทั่วโลกไปสำหรับประเทศไทย แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งระบบประกันสังคมเริ่มมีขึ้นในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม และได้มีการแก้ไขนำมาบังคับใช้ได้อย่างจริงจังใน พ.ศ. 2533 เป็นต้นไป

ตามพระราชบัญญัติประกันสังคมจะไม่ใช่บังคับต่อบุคคลตามมาตรา 4 อาทิ เช่น ข้าราชการ, รัฐวิสาหกิจ, ลูกจ้างของรัฐบาลต่างประเทศ, ลูกจ้างของนายจ้างที่สำนักงานในประเทศและไปประจำตัวในต่างประเทศ ฯลฯ และประโยชน์ทดแทนที่ลูกจ้างจะได้รับที่ประสบภัยจนเสียหายแก่ร่างกายกฎหมายได้กำหนดการชดเชยแทนไว้ เพราะกรณีทุพพลภาพเท่านั้น ตามมาตรา 69 ถึงมาตรา 72 ซึ่งพอจะสรุปจำนวนเงินขั้นต่ำในการชดเชยของกฎหมายเป็นตารางได้ดังนี้

การจ่ายเงินทดแทนตามพ.ร.บ.ประกันสังคม

ในกรณีทุพพลภาพ

ระยะเวลาคำนวณ	ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำในกทม. และปริมณฑล	เงินทดแทนที่ได้รับ	ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำในต่างจังหวัด	เงินทดแทนที่ได้รับ
15 ปี หรือ 180 เดือน	135 บาทต่อวัน คิดร้อยละ 50 ของรายได้/เดือน = 1,755 บาท	315,900	110 บาทต่อวัน คิดร้อยละ 50 ของรายได้/เดือน = 1,430 บาท	257,400

จากกฎหมายทั้งสองฉบับ พอจะสรุปจำนวนเงินทดแทนได้ ดังนี้

- ในกรณีสูญเสียอวัยวะจนทุพพลภาพโดยสิ้นเชิง อัตราการจ่ายค่าชดเชยเมื่อคำนวณจากอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำอยู่ในระหว่างการชดเชยเป็นเงิน 205,920 บาทจนถึง 315,900 บาท

- ในกรณีสูญเสียอวัยวะทำให้เสียความสามารถในการทำงานแต่บางส่วนไปอัตรา
การจ่ายค่าชดเชย เมื่อคำนวณจากอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำอยู่ในระหว่างการชดเชยเป็น
เงิน 5,148 บาท จนถึง 113,724 บาท แล้วแต่ประเภทของการสูญเสีย

การที่กฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้ได้พยายามกำหนดค่าเสียหายให้มีความ
ชัดเจนลงไป แม้ความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายที่ไม่อาจจะคำนวณได้ก็ตามด้วยเหตุที่
ว่าหากจะต้องรอการพิสูจน์ว่ามีความเสียหายกันเพียงไรนั้น ผู้เสียหายซึ่งเป็นคนงานและ
โดยฐานะเป็นผู้มีรายได้น้อยจะได้รับความเสียหายเพิ่มยิ่งขึ้นไปอีก กฎหมายจึงกำหนดมาตร
ฐานขั้นต่ำของการชดเชยค่าเสียหาย หากประสบภัยคู่ความจะทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตน
ในการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย ด้วยแนวความคิดทางสังคมที่จะให้ความคุ้มครอง
สิทธิต่างๆของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรที่มีอิทธิพลในการต่อรองสิทธิประโยชน์กับ
รัฐและนายจ้างได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งส่งผลให้รายได้และสวัสดิการต่างๆมีกฎหมายรับรอง

แต่ในขณะเดียวกัน มีอีกหลายอาชีพที่รัฐยังไม่ได้เข้ามาให้ความคุ้ม
ครองในสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างจริงจัง อาทิเช่น เกษตรกร การประกอบธุรกิจส่วนตัว ฯลฯ
และหากพิจารณาค่าพิพาทของศาลที่ผ่านมาในกรณีสูญเสียอวัยวะ ศาลก็ไม่อาจจะกำหนด
ได้อย่างชัดเจนว่า ค่าเสียหายดังกล่าวควรมีราคาเพียงใดเท่าที่ผ่านมากำหนดค่าสิน
ไหมทดแทนการสูญเสียอวัยวะมักจะมีการกำหนดรวมไปกันกับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน

ฉะนั้นแนวความคิดกำหนดค่าสินไหมทดแทน ในกรณีสูญเสียอวัยวะควร
จะนำกรณีดังต่อไปนี้ เป็นพื้นฐานในการคำนวณค่าเสียหาย

- การสูญเสียอวัยวะดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อความสามารถในการทำงานการ
ดำรงชีพอย่างปกติสุขเพียงใดเป็นระยะเวลายาวนานเท่าไร เพราะหากผู้ถูกกระทำละเมียด
นั้นมีอายุมากแล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อการดำรงชีพอย่างปกตินั้นย่อมน้อยลงแตกต่าง
จากผู้ที่อายุน้อยย่อมที่จะประสบกับปัญหาในการดำรงชีพประจำวันมากกว่า

- ในกรณีเปลี่ยนอวัยวะทดแทน

1) หากสามารถจัดหาอวัยวะของบุคคลอื่นมาทดแทนอวัยวะที่สูญเสียไป ค่าใช้จ่ายในการจัดการให้ได้มาซึ่งอวัยวะดังกล่าวเป็นจำนวนเงินเท่าไร เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อไตหรืออวัยวะอื่น ๆ เพื่อเปลี่ยนมาใส่ให้กับผู้เสียหายตลอดจนค่าใช้จ่ายในการทางแพทย์ที่ดำเนินการรักษา

2) ในกรณีที่ไม้อาจหาอวัยวะจริงมาเปลี่ยนได้ จำเป็นต้องใช้อวัยวะเทียมแทน ค่าใช้จ่ายในการจัดหาอวัยวะเทียมกับค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการใช้อวัยวะเทียมนั้นรวมไปถึงอายุการใช้งานของอวัยวะเทียมว่าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนใหม่หรือไม่ในอนาคต

ใน 2 กรณีนี้จะเป็นค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนซึ่งควรจะเปรียบเทียบกันระหว่างค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอวัยวะจริงและอวัยวะเทียม ในกรณีที่ไม้อาจหาอวัยวะจริงได้ โดยประมาณว่าค่าใช้จ่ายใดสูงกว่ากันแล้วจึงถือเอาค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าเป็นเกณฑ์กำหนดค่าเสียหาย ด้วยหลักที่ว่า การคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด แต่หากไม้อาจจัดหาได้ทั้ง 2 ประการ ศาลควรจะประมาณการให้โดยถือเสมือนว่ามีการจัดหาได้ สำหรับราคาควรจะ เป็นเท่าไรจึงจะเหมาะสมนั้นคงต้องทำสืบจากพยานผู้เชี่ยวชาญประกอบกับเทียบเคียงความเป็นไปได้ของค่าใช้จ่ายที่คล้ายคลึงกันในราคาตลาด

จากการติดต่อขอข้อมูลค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในกรณีมีการสูญเสียอวัยวะบางประเภท ซึ่งพบมากในคำพิพากษา จากนายแพทย์จิรวัดน์ พัฒนอรุณ แพทย์ประจำโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพอจะได้ข้อมูลบางประการที่จะแสดงให้เห็นว่ากรณีสูญเสียอวัยวะนั้นในปัจจุบันการจัดหาอวัยวะใหม่มาทดแทนค่อนข้างยาก ส่วนใหญ่ต้องรอการบริจาค และหากผู้ป่วยออกจัดหาเอง ราคาที่ทำการซื้อขายกันจะไม่มีราคาที่แน่นอนขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่าย

ตัวอย่างประมาณการค่าใช้จ่ายเบื้องต้นกรณีสูญเสียอวัยวะ
ในอัตราค่าบริการของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทอวัยวะ ที่เสียหาย	ค่ารักษาพยาบาลเป็น กรณีที่ไม่มีโรคแทรก	ค่าใช้จ่ายในการจัด หาอวัยวะทดแทน	ค่าใช้จ่ายในการจัดหา อวัยวะเทียมทดแทน
ไต	10,000-12,000	* -	-
ตับ 1 ข้าง	5,000- 7,000	* -	-
นัยน์ตา 1 ดวง	5,000- 7,000	30,000- 40,000	2,000-20,000
นัยน์ตา 2 ดวง	7,000-10,000	60,000- 80,000	4,000-40,000
แขนขา 1 ข้าง	7,000-10,000	20,000-300,000	-ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพ
แขนขา 2 ข้าง	10,000-15,000	,, -600,000	และความสามารถในการทำงาน
ขา 1 ข้าง	7,000-10,000	20,000-300,000	,,
ขา 2 ข้าง	10,000-15,000	,, -600,000	,,
ม้าม	7,000-10,000	* -	-

หมายเหตุ -ราคาหรือค่าใช้จ่ายในที่นี้เป็นค่าใช้จ่ายในการอยู่โรงพยาบาลเพียงครั้งเดียว หลังผ่าตัดต้องมารับยา หรืออาจจำเป็นต้องฝึกกล้ามเนื้อ ทำกายภาพบำบัด เพื่อให้เข้ากับอวัยวะเทียมแทน (ในกรณีแขนขาพิการ)

-สำหรับนัยน์ตาอาการบาดเจ็บจะมีหลายระดับ อาจมีความรุนแรงจนต้องควักนัยน์ตาออก ถ้าแก้วตาทะลุอาจเย็บซ่อมหรือถ้ารุนแรงต้องเปลี่ยนแก้วตา และค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนนัยน์ตาที่แสดงในตารางนี้เป็นการเปลี่ยนแก้วตา กรณีมีผู้บริจาคและค่าจัดหา หากได้มาโดยจัดซื้อเองราคาจะสูงกว่านี้มาก

* เป็นกรณีที่ไม่มีราคากำหนดขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะหาได้และความพอใจของผู้ต้องการ เนื่องจากปริมาณในการบริจาคยังคงน้อยอยู่

ค่าใช้จ่ายต่างๆตามตารางพอที่จะแสดงให้เห็นว่า การประมาณค่าเสียหายกรณีสูญเสียอวัยวะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เพราะค่าความเสียหายที่แท้จริงเป็นเท่าไรนั้นไม่มีบรรทัดฐานที่ตายตัว อยู่ที่จังหวะ โอกาสและเวลาที่จะได้มาซึ่งอวัยวะทดแทน แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลนี้น่าจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ศาลจะนำไปปรับใช้กับคำพิพากษา ในลักษณะเป็นแนวความคิดอย่างหนึ่งในการใช้ดุลพินิจตัดสินคดีความของศาล

- ควรจะนำอัตราค่าทดแทนในการสูญเสียอวัยวะบางส่วนหรือทุพพลภาพตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน หรือพระราชบัญญัติประกันสังคมเข้ามาเทียบเคียงถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายละเมิดด้วยแนวความคิดที่ว่าสิทธิของบุคคลในสังคมขั้นพื้นฐานควรมีกฎหมายรับรองสิทธิในลักษณะเท่าเทียมกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะจัดเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานหรือไม่ เนื่องจากผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่มีฝีมือ และเป็นบุคคลที่มาจากกลุ่มอาชีพต่างๆเข้ามาสู่ตลาดแรงงาน เช่น เกษตรกรที่ทำการเกษตรไม่ได้ผลก็เข้ามาขายแรงงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ ฉะนั้นตลาดแรงงานจึงเป็นแหล่งรวมของผู้ต้องการหารายได้ด้วยการแลกแรงงาน ดังนั้นมาตรฐานขั้นต่ำของการกำหนดค่าสินไหมทดแทน กรณีสูญเสียอวัยวะไม่ควรที่จะต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายแต่จะเป็นจำนวนเท่าไรนั้นจำต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลประกอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแต่ละรายไป เพราะการคำนวณค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ "ค่าเสียหายทางศีลธรรม" (Moral Damages) เป็นการคำนวณที่หาหลักเกณฑ์ที่แน่นอนได้ยากด้วยเป็นค่าเสียหายที่ไม่อาจกำหนดเป็นตัวเงินได้ (non-pecuniary damages) ต้องอาศัยพฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวงรวมทั้งอาศัยประสบการณ์และสามัญสำนึกของผู้พิพากษาผู้พิจารณาคัดสินคดีด้วย

3. ปัจจัยแวดล้อมในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ปัจจัยแวดล้อมในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน คือ สภาพเหตุการณ์ต่างๆไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายนอก เช่น สภาวะทางเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมฯ หรือปัจจัยภายในคือความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำละเมิดว่า มีความพยายามในการป้องกันความเสียหายนั้นหรือไม่ ซึ่งสภาวะปัจจัยดังกล่าวจะมีผลต่อการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ศาลควรนำมาประกอบดุลพินิจในการตัดสินคดีความเพื่อให้ได้ความเป็นธรรมและเพื่อเป็นการบริหารกฎหมายให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพปัจจัยแวดล้อมในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นอาจได้แก่

3.1 แรงจูงใจในการป้องกันความเสียหาย

เนื่องจากปัจจุบันวิทยาการของโลกในด้านต่างๆมีความเจริญรุดหน้าไปมากทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การดำรงชีพของคนและความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวในชุมชนยิ่งเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนมากกว่าความเป็นอยู่แบบเดิมในสมัยก่อน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อเกณฑ์ในการกำหนดพิจารณา เรื่องค่าเสียหายให้มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นกว่าเดิมระบบการควบคุมของกฎหมายอาจจะไม่เพียงพอในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมและตามไม่ทันเหตุการณ์ ศาลอาจจำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการใช้กฎหมายโดยการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน

ในกรณีนี้ นักเศรษฐศาสตร์บางท่านได้พยายามชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาในเชิงเศรษฐศาสตร์อาจจะชี้ให้เห็นคำตอบได้ในปัญหากฎหมาย ซึ่งแนวความคิดในกฎหมายละเมิดและการชดเชยเยียวยาในทางละเมิดของไทย เดิมประสงค์จะยับยั้งต่อการกระทำที่ขาดความระมัดระวังและเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวอาจจะไม่ได้ผลที่ดั่งนึกเพราะเป็นเชิงแก้ที่ปลายเหตุเป็นหลัก คือการชดเชยค่าเสียหาย

หายมิได้มีบทควบคุมในทางแพ่งที่จะทำให้ละเมิดมีความคิดที่จะให้ ความระมัดระวัง ในการ ป้องกันความเสียหายให้มากขึ้น ดังนั้นในสังคมปัจจุบันหากนำแนวพิจารณาในเชิงเศรษฐ ศาสตร์มาใช้ยับยั้งและป้องกันความเสียหาย ด้วยการสร้างกลไกทางกฎหมายที่กำหนดความ รับผิดชอบให้แตกต่างกันระหว่างผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะระมัดระวังได้โดยอาศัย "ต้นทุน" ที่น้อยกว่า ให้เป็นผู้รับผิดชอบมาก (ประมาท) หากเราไม่พยายามจะป้องกันเลย ตัวอย่างเช่น เจ้าของ โรงงานอุตสาหกรรมควรลงทุนติดตั้งเครื่องป้องกันความเสียหาย ถ้าเขาไม่จัดทำควรต้อง รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการของเขา ถ้ากฎหมายกำหนดความรับ ผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการของเขาได้ จะเป็นแรงจูงใจให้ต้องทำ เพื่อป้องกันความเสียหายได้มากกว่าการกำหนดให้รับผิดชอบโดยการพิสูจน์พฤติกรรม ที่เรียกว่า ประมาท¹⁸ ซึ่งหลักแรงจูงใจในการป้องกันความเสียหายนั้น สิ่งที่ถูกกฎหมายจะต้องสร้างขึ้น มา คือน้ำหนักในการดูแลและป้องกัน (Duty of Care) ว่าบุคคลใดควรจะมีน้ำหนักในการ ดูแลและป้องกันต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเพียงใด และเขาได้กระทำการลงทุนป้องกันเพียง พอหรือยังดังตัวอย่างเช่น

ในคดี United State v Carroll Towing Company (1947) ซึ่งบริษัท Carrol Towing ได้ละเลยไม่จัดพนักงานคอยควบคุมดูแลปล่อยให้ท่าเรือว่างเปล่าในช่วง โมงเร่งด่วน เป็นผลให้เรือเกิดชนกันขึ้น ศาลได้กล่าวไว้ในเรื่องนี้ไม่มีหลักเกณฑ์หรือมาตร ฐานที่จะตัดสิน แต่ยังมีกฎระเบียบทั่วไปที่จะนำมาพิจารณาได้ว่า 1. โอกาสที่เรือจะแตก 2. แรงโน้มถ่วงของโลก 3. ภาระหน้าที่ในการดูแลป้องกัน โดยมีข้อกำหนดมาตรฐาน ของความระมัดระวังขึ้นมาซึ่งให้ P เป็นความเป็นไปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น, L เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้น, B เป็นภาระหน้าที่ในการดูแลป้องกัน จากนั้นจะมีการทดสอบว่า $B < P \times L$ หรือไม่ เพราะถ้า B น้อยกว่าย่อมเป็นการละเมิดจำเลยก็ต้องรับผิดชอบ ซึ่งกฎดังกล่าวนี้เรียก ว่า การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Cost-Benefit Anglysis)

¹⁸ สุขุม ศุภนิธย์, "ค่าสินไหมทดแทนในมาตรา 438 : สิทธิของผู้เสียหายและ อำนาจตามกฎหมายของศาล," ในรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์: 79-85.

และเช่นกันในคดี Hamzah v Wan Hanafi bin Wan (1978) โจทก์ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหาย เนื่องจากได้รับบาดเจ็บจากการโดยสารรถไฟซึ่งพนักงานบังคับรถไฟมิได้ให้ความระมัดระวังแก่ผู้โดยสารที่ยืนอยู่ริมประตูรถไฟ นาย Wan hanafi กล่าวว่า ทางเดียวที่จะแน่ใจได้ว่ามีผู้โดยสารยืนอยู่ริมประตูรถไฟ คือ ต้องมีเจ้าหน้าที่คอยเฝ้าดูแลแต่ละประตูให้ผู้โดยสารขึ้น-ลงให้เรียบร้อยซึ่งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และอย่างไรก็ตาม จำเลยในคดีได้กล่าวอ้างว่าได้จัดให้มีสัญญาณเตือนผู้โดยสารแล้วหลายประการ เช่นสัญญาณเตือนด้วยเสียงระฆัง หากพิจารณาจากเหตุการณ์จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการชิ่งนำหนักระหว่างต้นท่อนที่จะต้องลงทุนในการป้องกันกับความเป็นไปได้ที่จะเกิดอุบัติเหตุและความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ในกรณีนี้สถานีรถไฟไม่จำเป็นต้องลงทุนในการจ้างเจ้าหน้าที่คอยเฝ้าริมประตูเพราะเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงเกินไป ซึ่งผู้พิพากษา Wan Suleiman FJ กล่าวว่า ต้นทุนของหน้าที่ในการดูแลป้องกันสูงเกินกว่าความเป็นไปได้ของเหตุการณ์และความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

คดี Tham Yew Heng & Anor v Chong toh cheng (1985) โจทก์เป็นเด็กอายุ 9 ขวบวิ่งข้ามถนนไปยังฝั่งตรงข้ามและถูกรถจักรยานยนต์ชน ผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์อ้างว่าตนเองได้ระมัดระวังแล้ว แต่ด้วยเหตุว่าเป็นเด็กในระยะ 35 ฟุต และขณะนั้นความเร็วรถประมาณ 35 ไมล์ต่อชั่วโมง อีกทั้งถนนก็เปียกชื้นเป็นเหตุสุควิสัยไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ ศาลพิจารณาแล้วตัดสินว่า ผู้ขับขี่จักรยานยนต์ต้องรับผิดชอบเพราะเขาควรจะเห็นเด็กได้ในระยะ 30-100 ฟุต แล้ว และเมื่อถนนเปียกก็ควรลดความเร็วลง

ข้อเท็จจริงดังกล่าว จำเลยจะต้องรับผิดชอบเพียงลำพัง ถ้า B < PL (หน้าที่ในการดูแลระมัดระวังน้อยกว่าโอกาสความเป็นไปได้ละเมิดและความเสียหายที่เกิดขึ้น) ซึ่งในคดีนี้ ภาระต้นทุนในการดูแลระมัดระวังมิได้สูงมาก ในขณะที่ความเป็นไปได้ของอันตรายมีโอกาสสูงและภาวะสูญเสียก็สูงตามด้วยดังนั้น B < PL จำเลยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเป็นเงิน \$86,700

คดี Sinuri bin Tabar & Aror V Syarikat East Johore Sawmills Sdn Bhd. (1987) จำเลยมีหลังบ้านที่ขึ้นและเต็มไปด้วยท่อนซุงทั้งยังมีห้องน้ำอยู่โดย

จำเลยได้พยายามทำรั้วกัน และล็อกห้องน้ำเพื่อไม่ให้คนอื่นเข้ามาใช้ แต่ก็ไม่สำเร็จยังคงมีผู้แอบมาใช้ห้องน้ำเป็นประจำ จนวันหนึ่งโจทก์แอบเข้ามาใช้ห้องน้ำและสิ้นลัม ขาดูก่อน ชงหนีบได้รับบาดเจ็บจึงมาฟ้องร้องต่อศาล ศาลได้ตัดสินยกประโยชน์ให้แก่จำเลยเนื่องจาก เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ อีกทั้งการกระทำของโจทก์ก็เป็นการ บุกรุก

ความประมาทเลินเล่อที่ต้องรับผิดชอบซึ่งถูกกำหนดด้วยกฎ $B < PL$ นั้น เป็นการยากที่จะตัดสินว่า จำเลยควรจะลงทุนเท่าไรจึงจะป้องกันอุบัติเหตุได้และมีความเหมาะสมเพียงพอ การตัดสินดังกล่าวทำให้เราจำต้องใช้กฎของ *nemo debet esse juxta in propria causa* ซึ่งหมายความว่า ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งสามารถใช้ความคิดของตนเองเป็นเครื่องตัดสินใจในกรณีเช่นนี้ได้นอกจากใช้ประสิทธิภาพในสังคม (Social Efficiency) เป็นเครื่องตัดสินที่ดีที่สุด และต้องใช้การตัดสินใจเป็นการเฉพาะกรณีไป (Stase dedis sis) เข้ามาประกอบด้วย ต้นทุนในการป้องกันอันตรายย่อมมิใช่เป็นต้นทุนในการลงทุนทั้งหมดซึ่ง เราอาจประมาณการค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นหรือค่าใช้จ่ายตามความเป็นจริงเหล่านี้ นำมาเปรียบเทียบกับผลกำไรที่ได้รับ ซึ่งการลงทุนในการป้องกันอันตรายควรจะเพิ่มขึ้น ถ้าหากมีการเพิ่มค่าใช้จ่ายต่างๆขยายการลงทุน อันจะมีผลให้กิจการจำต้องเพิ่มมาตรการทางด้านความปลอดภัย แต่อย่างไรก็ตามหากมีการใช้จ่ายในการลงทุนอื่นๆ อาจทำให้การลงทุนในด้านความปลอดภัยชะงักลง ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถพิจารณาตัดสินได้โดยศาล เพราะว่า เป็นกรณีปกติทั่วไปที่ศาลจะสามารถได้มาซึ่งข้อมูลบางประการบนความเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยของหน้าที่ในการดูแลป้องกันโดยมีการรองรับด้วยระบบละเมิด¹⁰

¹⁰ Euston Quah and William Neilson, Law and Economic Development: Case and Materials from Southeast Asia, p.32-33.

ซึ่งหากศาลยอมรับหลักการชี้แจงจูงใจในการป้องกันความเสียหาย มาประยุกต์ใช้กับกฎหมายลักษณะละเมิดแล้ว วิธีการควบคุมที่ศาลจะทำได้ก็คือ การกำหนด ค่าสินไหมทดแทนให้มากขึ้นหรือน้อยลงโดยพิจารณาจากการกระทำของจำเลยว่ามีการลงทุน ในการป้องกันความเสียหายนั้นมากน้อยเพียงใดอันเป็นอำนาจของศาลที่มาตรา 438 ให้ดุล พินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอยู่แล้ว

3.2 สภาวะเงินเฟ้อในอนาคต

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนแนวโน้มค่าเงินเพื่อที่เพิ่มขึ้น (The continuing inflationary trend) จะมีผลกระทบต่อรายได้รับและต่ออำนาจซื้อของ ผู้เสียหาย ซึ่งจะทำให้จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่กำหนดในอดีตที่ผ่านมาเป็นเครื่องแสดงให้ เห็นว่าไม่เพียงพอสำหรับการที่มีภาวะเงินเฟ้อในเวลาต่อมา

ดังนั้นในการกำหนดจำนวนเงินทดแทนความเสียหายแก่โจทก์สำหรับ ความเสียหายซึ่งเขาได้รับนั้นควรจะคำนึงถึง (should take into account) ค่าของ เงินที่เปลี่ยนไปในทำนองเดียวกัน ถ้ากำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อร่างกาย (personal injuries) ในวันนี้ควรจะยึดถือการกำหนดให้ปีก่อนๆที่ผ่านมาแล้วนำมาเปรียบ เทียบและต้องคำนึงถึงมูลค่าของเงินที่แท้จริง (the real value of money must be taken into account) เป็นสิ่งประกอบ²⁰

ศาลส่วนใหญ่จะไม่คำนึงสภาพเงินเฟ้อในฟ้อง โดยจะไม่พิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอำนาจการใช้จ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนที่โจทก์ได้รับว่าค่าของเงินจะลดลง

²⁰ ประสิทธิ์ จงวิจิต, "การพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาทเล็กน้อย," หน้า 346.

ในคดี Teoh Suan Eng v Lew Meng Shin & Anor ศาลได้กล่าวไว้ว่าที่ศาลมีเหตุผลเช่นนั้นเพราะไม่มีสูตรทางคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้นสำหรับการคำนวณสถานะเงินเพื่อ ด้วยองค์ประกอบของสถานะเงินเพื่อขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อย่างไรก็ตามศาลจะคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่จะนำมาพิจารณาโดยเปรียบเทียบกับค่าสินไหมทดแทนซึ่งได้ให้ไปในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาและในคดี Yahaya bin Mat V Abdul Rahman bin Abu (1983) ศาลได้ตัดสินเพิ่มค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์อีก \$4,000 จากเดิม \$12,000 มาเป็น \$16,000 เพื่อเป็นค่าเงินที่จะ เพื่อในอนาคต ซึ่งจะทำให้มูลค่าเงินที่มีอยู่ลดลง ²¹

ในคดี Harris V. Harris (1957) ผู้พิพากษาได้กล่าวว่า "บันทึกเกี่ยวกับค่าเสียหายสำหรับคดีประเภทเดียวกันในปัจจุบันเป็นค่าจริงที่ว่าเป็นบันทึกนั้นแสดงให้เห็นถึงการกำหนดค่าที่สูงกว่าถึงแม้ว่าคดีต่างๆ ซึ่งเคยตัดสินไปเมื่อสองสามปีที่ผ่านมาแล้ว ค่าของเงินปอนด์มิได้ต่ำกว่าที่เป็นอยู่เวลานี้"

Lord Normand ได้กล่าวไว้ในคดีระหว่าง Sands V. Devan (1945) ว่า "ในการกำหนดค่าเสียหายเป็นตัวจริงควรคำนึงถึงจำนวนและความเกี่ยวพันระหว่างความคงที่และความเปลี่ยนแปลงในค่าของเงิน (Value of money)"

ในการกำหนดค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียความหวังในชีวิต (loss of expectation of life) ท่านผู้พิพากษา Streatfeild ได้กล่าวไว้ในคดีระหว่าง Hart V. Griffiths-Jones (1948) ว่า "ในการกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์เป็นจำนวน 200 ปอนด์ ในปี ค.ศ.1941 ในคดี Benham V. Gambling นั้น ต่อมาในปีค.ศ.

²¹ Euston Ruah and William Neilson, Law and Economic Development: Case and Materials from Southeast Asia, p.46.

1946 การที่ศาลสูง (The House of Lords) กำหนดค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 200 ปอนด์เท่ากัน ให้แก่โจทก์จึงไม่เป็นการยุติธรรมเพราะค่าของเงินจำนวน 200 ปอนด์ ในปี ค.ศ.1941 นั้นย่อมลดลง"

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่เห็นพ้องกันโดยทั่วไปว่าการที่ค่าของเงินปอนด์ลดลงนั้นควรจะนำมาคำนึงด้วย (ought to be taken into account) ในการกำหนดค่าเสียหาย และในบางครั้งศาลจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อที่จะช่วยชี้เกี่ยวกับตัวเลขในการกำหนดค่าเสียหาย ดังนั้นจึงควรจัดหาพยานผู้เชี่ยวชาญ (expert witnesses) เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาค่าเงินเพื่อนี้

โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานเกี่ยวกับสถิติ (actuarial evidenc) ซึ่งเกี่ยวกับผลของเงินเพื่อในอนาคตมาแสดงต่อศาล ในกรณีที่เขาใช้สิทธิเรียกร้องสำหรับค่าเสียหายเพื่อความสูญเสียรายได้ (loss of earnings) เนื่องจากการพิการในคดีระหว่าง Gollan V. Duncan (1960) ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานเหล่านี้ควรรับฟังและศาลพอใจจากพยานผู้เชี่ยวชาญ (expert evidence) ในการคาดคะเนการที่ค่าของเงินตกไป (money values would continue to fall)²²

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของศาลไทยเท่าที่ผ่าน มาศาลมีเคยหยิบยกปัญหาเรื่องสภาวะเงินเพื่อขึ้นมาพิจารณา ซึ่งหากศาลพิจารณาแนวโน้ม รายได้ในครัวเรือนไทย แนวโน้มค่าใช้จ่าย และอัตราการภาวะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่ามีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ในกรณีที่ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนโดยกำหนดจากระยะเวลาที่ยาวนาน เช่น ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าเสียความ

²² Harry Street, Principle of the Law of Damages, p.125.

สามารถในการประกอบกรงานในอนาคต แม้โจทก์อาจจะได้รับเป็นเงินก้อนในคราเดียว แต่ระยะเวลาในการใช้จ่ายดังกล่าว เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ค่าเงินที่มีอยู่นั้นอาจจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพได้

การพิจารณาถึงแนวโน้มสภาวะเงินเฟ้อนั้น ดัชนีราคาผู้บริโภคเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดเท่าที่มีอยู่ขณะนี้ สำหรับใช้วัดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา(ค่าครองชีพ) ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะเงินเฟ้อของประเทศในแต่ละปี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาล จำต้องนำสถิติสภาวะเงินเฟ้อเข้ามาช่วยคำนวณในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเป็นธรรมดังปรากฏข้อมูลจากกองเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ ตามตารางดังนี้

ดัชนีราคาผู้บริโภคที่แสดงถึงสภาวะเงินเฟ้อ

ดัชนีราคาผู้บริโภครวม					อัตราการเปลี่ยนแปลง				
Consumer price index					Percentage change				
2533	2534	2535	2536	2537	2533	2534	2535	2536	2537
118.8	125.6	130.8	135.1	141.9	6.5	5.7	4.1	3.3	5.0

* เทียบฐานจาก พ.ศ. 2529 โดยคิดเป็น 100

จากสถิติดัชนีราคาผู้บริโภคดังกล่าวแสดงให้เห็นอัตราค่าเงินที่ลดลง และมีสภาวะเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นมาตลอด ดังเช่นใน พ.ศ. 2529 สามารถซื้อสินค้าชิ้นหนึ่งได้ในราคา 100 บาท แต่ภายใน พ.ศ.2536 ต้องใช้เงินถึง 135.1 บาท เพื่อที่จะซื้อสินค้าชนิดเดียวกันซึ่งต้องเพิ่มเงินมากกว่าเดิมถึงกว่า 30 % ในระยะเวลาที่ผ่านมาเพียง 7 ปี และใน พ.ศ. 2538 ประมาณค่าดัชนีผู้บริโภคไว้ประมาณ 148.7 ซึ่งราคาสินค้าจะแพงขึ้นกว่าเมื่อ พ.ศ.2529 ถึง 48.7 บาท

นอกจากนี้ดัชนีราคาผู้บริโภคยังสามารถแบ่งออกตามภูมิภาคได้อีกว่า ในแต่ละภูมิกษณนั้นจะมีปริมาณสภาวะเงินเฟ้อต่างกันเพียงไร เพราะการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนอกจากจะพิจารณาสภาวะเงินเฟ้อโดยดัชนีราคาผู้บริโภครวมแล้ว ยังสามารถพิจารณาสภาวะเงินเฟ้อตามสภาพภูมิลาเนาของผู้เสียหายได้ ดังตารางดัชนีราคาผู้บริโภคตามภูมิภาค

ดัชนีราคาผู้บริโภคตามภูมิภาค

ภาค	ดัชนีราคาผู้บริโภค				อัตราการเปลี่ยนแปลง		
	2533	2534	2535	2536	2534	2535	2536
กรุงเทพฯ	120.7	127.2	131.8	136.8	5.4	3.6	3.8
กลาง	117.2	124.9	130.0	132.9	6.6	4.1	2.2
เหนือ	114.8	121.4	128.5	131.2	5.7	5.8	2.1
ตะวันออก/เหนือ	114.0	120.6	128.6	131.9	5.8	6.6	2.6
ใต้	116.1	124.7	129.2	133.1	7.4	3.6	3.0

* เทียบฐานจาก พ.ศ. 2529 โดยคิดเป็น 100

3.3 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิตในอนาคต

การเพิ่มผลผลิตของอุตสาหกรรม โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกรเพิ่มค่าจ้างแรงงาน อาทิเช่น ระบบเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เครื่องจักร ตลอดจนระบบอัตโนมัติต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบการและผู้ใช้แรงงาน ในแง่ของผู้ประกอบการสามารถจะคำนวณผลของการทำงานได้ล่วงหน้า พร้อมลดค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นด้านแรงงานกรณีที่ถูกจ้างมีอายุงานและ

ประสบการณ์มากขึ้นได้อย่างเฉียบพลัน และสามารถเพิ่มผลิตให้ได้ตามความต้องการในต้นทุนที่ประหยัดลง เพราะโดยปกติการเพิ่มผลผลิตย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเพิ่มอัตราค่าจ้างในกรณีคนงานทำงานหลายกะหรือจ้างคนงานเพิ่ม ถึงแม้ผู้ประกอบการจะพยายามประหยัดต้นทุนอย่างไรก็ตาม²³

ซึ่งในแง่ของผู้ใช้แรงงานแนวโน้มที่จะมีโอกาสร่างงานและการเพิ่มค่าจ้างในอัตราที่ต่ำลงมีสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นแรงงานที่มีฝีมือ มีความชำนาญทางเทคนิคโอกาสที่จะสามารถทำรายได้ได้มากและได้รับการว่าจ้างงานต่อไปย่อมจะมีมากกว่าแรงงานพื้นฐานและได้รับการจ้างงานต่อไปข้อเท็จจริงเหล่านี้ ศาลควรจะยกขึ้นมาพิจารณารวมไปกับการประเมินความสูญเสียทั้งแง่รายได้ในอนาคตหรือค่าขาดไร้โอกาส เพื่อเปรียบเทียบกับรายได้อันแท้จริงที่โจทก์ได้รับในปัจจุบัน จึงจะสามารถกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่เหมาะสมออกมาได้

3.4 การเสียภาษี

การคำนวณภาระการเสียภาษีจากค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดตามคำพิพากษาของศาล ตามประมวลกฎหมายรัษฎากรค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวไม่ต้องนำมาคำนวณเสียภาษีเงินได้ แต่ในกรณีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนศาลมีอำนาจนำจำนวนภาษีที่โจทก์ต้องเสียให้แก่รัฐนำมารวมคำนวณเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้ สำหรับกรณีค่าเสียหายจากการสูญเสียรายได้ (loss of earning) จำนวนค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวโจทก์ควรลดลง เนื่องจากผู้มีเงินได้ทุกคนมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้หรือภาษีอื่นๆให้กับรัฐเว้นแต่

²³Euston Quah and William Neilson, "Law and Economic Development : Case and Material from Southeast Asia, P.43.

จะเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชย การสูญเสียอวัยวะ ความเสียหายทางจิตใจ ค่ารักษาพยาบาลหรือ ความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน ฯลฯ ซึ่งไม่อยู่บนพื้นฐานของรายได้ย่อมไม่อาจนำมาคำนวณภาษีได้

หลักนี้จะได้เห็นได้จากคำพิพากษาของศาลสูง (The House of Lords) ในคดีระหว่าง British transport Commission V. Gourley (1956) ข้อเท็จจริงได้ความว่า โจทก์เป็นวิศวกรโยธาผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางรถไฟ ถึงแม้ต่อมาโจทก์ยังคงสามารถที่จะทำงานได้แต่รายได้ของเขาลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากการบาดเจ็บในคราวนั้น จำเลยยอมรับผิดในจำนวนค่าเสียหายที่กำหนดให้แก่โจทก์สำหรับความสูญเสียรายได้ (loss of earnings) ที่ผ่านมาและที่จะได้ในภายหน้า (past and prospective) ศาลต้องคำนึงถึง income tax และ surtax ซึ่งโจทก์ต้องชำระภาษีสำหรับรายได้เหล่านั้น²⁴

คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ (The Court of Appeal) ในคดีระหว่าง Billingham V. Hughes (1949) ซึ่งกำหนดค่าเสียหายให้โจทก์เป็นเงิน 37,720 ปอนด์ สำหรับความสูญเสียรายได้ (loss of earnings) โดยไม่คำนึงถึงภาระในการเสียภาษี (the incidence of tax) ปรากฏต่อมาว่าจำเลยอุทธรณ์ ท่านผู้พิพากษา Pearce จึงได้กำหนดค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียรายได้ (loss of earnings) โดยนำภาษีมาคำนึงถึงด้วย (tax should be taken into account) โดยกำหนดเป็นจำนวนเงิน 6,695 ปอนด์ ศาลสูง (The House of Lords) พิพากษาว่าต้องนำภาษี (tax) เข้ามาคำนึงถึงด้วย (tax should be taken into account) และกำหนดภาษีเป็นจำนวนเงิน 6,695 ปอนด์ ซึ่งเป็นจำนวนที่ถูกต้องสำหรับความสูญเสียรายได้ (loss of earnings)

²⁴ Harry Street , Principles of the Law of Damages, p.89.